

Published by

Karra Atchayya & Sons.

Book-Sellers,

RAJAHMUNDRY.

rights reserved) 1927

(Price Re.0—12—0)

LANKA DAHANAM

By

Ch. Manikyasarma Garu.

కన్యాశుల ము.

ఇది ఆంధ్రభాషలో చక్కనిహాస్యరసప్రధానముగు నాటకము. దీనినిగురించి తెలియనివారును కొనియాడనివారునుండరు. దీనినిచాలా చోట్ల ప్రదర్శించియున్నారు. ఆంధ్రభాషలోనిట్టిగ్రంథము ఇకొకటిలేదని చెప్పవచ్చును. కొలదిప్రతులుమాత్రమే ముద్రించితిమి. ఇందలి గిరిశముయొక్కమాటలు చర్యలు చదివిచూడవలసినదేకాని యిచ్చట వ్రాయలేరముకాదు. గ్రంథకర్త, శ్రీగురజాడఅప్పారావువంతులుగారు.
వెల రు. 1—0—0

రసపుత్రవిజయము.

చక్కనివీరరసప్రధానమయిననాటకము, అనేకచోట్లప్రదర్శించినది. కొలదిప్రతులుమాత్రమే ముద్రించియున్నాము. గ్రంథకర్త, ఇచ్చాపురపు యజ్ఞనారాయణశాస్త్రిగారు.
పోస్టేజ్ పుచితము వెల రు. 1—0—0.

జ్ఞానక ప్రణాళి.

జ్ఞానముబోధించు చక్కనినాటకము. భగవద్గీతలోనిసంగతులతోను సీతిబోధకమయినది. భీష్మనిర్యాణముకూడ యిందుగలదు. గ్రంథకర్త, పండిత. కె. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు.
వెల రు. 1—4—0

అరేబియన్ నైట్సు (చక్కనికథలు (1వ భా॥ క్యాలికోజైంసు

వెల రు. 1—8—0

డిటా

2 వ భాగం రు. 1—8—0

బుద్ధేంద్రుడు.

రాజమండ్రి.

మొదటికూర్పు 1, 000 ప్రతులు.

ప్రీ సీతారామాంజనేయమద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

రాజమహేష్వరి వరము.

1927

—

కాశీకైటనిజపదు.]

[వెల 0—12—0

శ్రీ : మం.

లింకారహసము.

గ్రంథకర్త.

భక్తాభిధానులమాటకొక్క శరణాదు.

సత్యవతుడు

శ్రీరామచంద్రయ్య అంతునమ్మ.

ఈ నాటకమునందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

1 రాముడు—దశరథుని పెద్దకుమారుడు.

2 లక్ష్మణుడు—రాముని తమ్ముడు.

3 రావణుడు—లంకకురాజు.

4 హనుమంతుడు—సుగ్రీవుని మంత్రి.

5 సుగ్రీవుడు—వానరరాజు.

6 మారీచుడు—రావణుని మేనమామ.

7 వాలి—సుగ్రీవుని అన్న.

8 అంగదుడు—వాలికి కొడుకు.

9 శంబరుడు—రావణుని మంత్రి.

10 అకంపసుడు—రాక్షస సేవకుడు.

11 ఇంద్రజిత్తు—రావణుని కుమారుడు.

12 విభీషణుడు—రావణుని తమ్ముడు.

స్త్రీలు.

సీత—రాముని భార్య.

తార—వాలి భార్య.

శూర్పణఖ—రావణుని చెల్లెలు.

లంక—లంకనుకాయురాక్షసి.

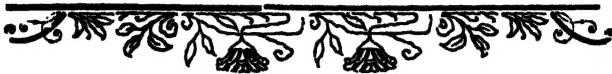
రక్తాక్షి } సీతనుకావలికాయుస్త్రీలు.
శ్వాసముఖ }

ధాన్యమాలిని—రావణుని సేవకురాలు.

తీర్థజట—రాక్షసస్త్రీ.

ఇంకను సందర్భానుసారముగా భటులు, మునికుమారుడు, పిల్లనానుడు, మొదలగుననేకులు వస్తురు.

లంకాదహనము.

ప్రథమంకము.

రంగము—వెదురుపొదతోనున్న ఆశ్రమస్థలము

(లక్ష్మణుడు ప్రవేశించును)

లక్ష్మణుగీ॥ రామవనవాస మనునట్లు ♦ రంబులేడు!

నగ్నులేడొచునాహ్లాద ♦ యంబుమివుల!

గాల్పజొచ్చెడు దుర్భర ♦ కష్టసమితి!

జిక్కినవయుచునుంటిమి ♦ దిక్కులేక॥

కటకటా; చిత్రకూటమువిడచి దండకారణ్యమున బ్రవేశింపగనే జానకీ దేవివిరాధునిచే హరింపబడనామెనురక్షింపమేముద్యమించుతెరి మవ్విడువుగరెండు చేతులగబిరించినప్పుడు మాహృదయము లెట్లుండునోదైవమున కెఱుక. అప్పుడు సాహసించివానిబాహువులునఱికిబైలువడితిమి. ఇట్టియిక్కట్టలికముందెన్నిసంభవించునోతెలియదు. (ముందుచూచి) ఔరా! ఏమి యాశ్చర్యము; ఈవెదురుపొదచెంత నిరాధారముగ వ్రేలాడుచంద్రాయుధమెందుండివచ్చెనో అయిననేను దీనినేల గ్రహింపరాదు. (ఆయుధముఁ జేకొని చెట్లనఱుకును)

(మునికుమారుడు ప్రవేశించును)

మునికు॥ లక్ష్మణా ! వ్యర్థముగ నీవు వృథాభరితము లైనకొమ్మల నేలనతిక
దవు. ఆ వెదుర పొదన అకుము— (నిష్క్రమించును)

లక్ష్మణ॥ మునిపుత్రుని వాక్యమునకు బ్రయోజనము లేకపోదు. (పొదన
అకునందుండి తాపనుని నలుకబడిన శిరముపడును.) అన్నన్నా?
నిష్కారణమా కైతవమునిబాలకుని మాటబాటించి బ్రహ్మ
హత్యకులోనైతినికదా ; ఆదుష్టుడు రాక్షసుడైయుండ
నోవు. లేకున్న నాచే నిష్టాభ్యుదయమును జేయించునా!

చ॥ శివశివ బ్రహ్మహత్యయొడి ♦ శత్రురాముడు విన్న నెట్టిక్రూ
రవిధిని శిక్షజేయునోత్య ♦ అంపడియాముని మాటనేలవిం
టివి ? నివిమర్శనేయక ♦ టిక్కుననీపొద ద్రుంపనేల; ఖ
డ్గవిదళితోత్తమాంగముహా ♦ తాత్తుగ వెల్పడనేలదైవమా !
నేనిక్కడ నెంతతపించిన నేమిఫలము. మాయన్నగారితో జెప్పిమహా
ద్వలయానతిశాంతిక్రియలు సేయించుకొందునుగాక.

(నిష్క్రమించును)

శూర్పనఖ:- (ప్రవేశించి) నాయనా ! జంబుకుమారా? ఇదే, నీకాహార
ముగొనివచ్చితి. (ముందుజూచి) హాకుమార! హా! నాకడుపుపం
టా ; ఈయాశ్రమమున దపోనిష్ఠతోనున్న నిన్ను జంపినదురా
త్ముడెవ్వడురా, తండ్రీ! అయ్యో! నీవు ఘోరతపంబుచేసియమో
ఘవరంబులం బడసియమర్త్యులగెలిచి దేవలోకమాక్రమించి
కొనినీమామ దశకంఠుని కంటెనెక్కుడు కీర్తికాముడవగుదువని
పేరానతోనున్న నాకడుపున జిచ్చువెట్టితివా, కుట్రా ! ఎవరికిని
గీడుసేయని నిన్ను జంపుట కాదురాత్మున కేమి చేటుమూడినది.
సరే, మంచిది. ఓవనవాసులార, మనులార, అకారణముగ నాబు
త్రునెవ్వడుచంపెనోవేగ జెప్పుడు. లేకున్న మిమ్మందఱిదోటకూ

రకాడలవలె నొక్కసారి నలిపివేసెదను. (అలకించి) (ఔరలో)
శూర్పనఖా; పంచవటితీరమున బర్ణశాలలోరామలక్ష్మణులను
వారున్నారు. అందులక్ష్మణుడు నీకుమారుని జంపినాడు. మేము
చంపలేదు.

శూర్ప:- ఓహూ, అలాగునా? సరియే, చేనిప్పుడే పోయి వానిజంప
భక్షించెదను. నాబిడ్డనిజమునగ నీర్చుకొందును.
(నిష్క్రమించును.)

రంగము—పర్ణశాల-

రాముడు:- రాక్షసుడేయగుగాక, మా ముద్రవహించితి పోనిష్కళోచును
వానినిజంపన దోషమువాయస్వల్పశాంతి శేయమునుల నెట్లు
లక్ష్మణుని బంపియుంటి. పోయి చాలతిడవయ్యెనేమి కారణము
చెప్పమా!

శూర్ప:- (ప్రవేశించి) బావా; ఈయందగాడెవ్వడు! ఈతని
భువనమోహనాకారమునుజూచి ఎంతచే కమపురోకముపోయి
కామవికారమునకు లోనైతిని. పోయి కొగిలించు కొందునా!
కాదుకాదు, నాబిడ్డతా కారమును జూచియూడేవరిగియును. కా
వునిమోహనాంగు కష్టమైనసౌందర్యమును భరించెదను.
(నిష్క్రమించును.)

రాము:- ఆవచ్చుజగన్మోహనాంగి ఎవ్వరి కావా!

(శూర్పనఖా సౌందర్యనిర్మల ప్రవేశించును.)

శూర్ప:- ఉ॥ ఓతరుణీజనాస్థితము • హోతపుణ్యఫలంబ; ఆశ్రిత
వ్రాతచోరచంద్రమ, కృ • వారసభాజన సర్వలోకవి
ఖ్యాతిమనోహరాకృతిభ • యాచుయూచకురాలస్త్రీనిసం
ప్రీతిగ్రోహమాశగణ • వేషిణీనకు మమస్కందచిహ్నం.

రాము:- కాంతా! నీభయముపోగలదు. నీవెవ్వరైవు. నీవృత్తమేమి?

శూర్ప:-పోవగలదు! ఎవరివలన; ఇద్దెక్కియభయపడినవరమయ్యా?
అగుగాక, మీపేరెయ్యది. ఎవ్వరుమీరు.

రాము:-నేను ఇక్కడకుకులతిలకుడైనా ధశరథుని పుత్రుడను. రామనా
ముడను. పితరులయొక్క నిర్వహణ భార్యజానకిని తమ్మునిలక్ష్మ
ణునితోమకొని పరవాసమున కై వచ్చియుంటివిదని.

శూర్ప:-ఓహో, నీవేనా రాముడవు. అట్టివంశమునందు జన్మించియుట్టి
శుష్కప్రియవాక్కులచే నూటడించితవి.

రాము:-అదేమి; శుష్కప్రియములు కానే.

శూర్ప:-అట్లులైనా, నిభయమును బోగొట్టెదను" అనిచచింపక, పోవగల
దు. అనిపలికితివేల?

రాము:-అట్లుచెప్పటకు నాకు నమ్మతమున్నదోలేదో ఎట్లుచెప్పగలను.

శూర్ప:-ఏమిధీరోదాత్తుడవు. ఎట్టియవికల్పితము పోనిమ్ము. నీకున
మృత్యున్న నాభయమును దీర్చెదవా?

రాము:-అయ్యదిభార్యకజనాచరణీయాహ్లాసేన దీర్చెదను.

శూర్ప:-ఓహో, కమధర్మనిష్ఠులవాడవే! ఏటబడికొట్టుకొనిపోవువా
నినుధరించు విషయమును జాతిభేదమునెంచెదవా?

రాము:-అప్పుడట్లు నెయనుకాని, నీవెవ్వతెవు నీపేరెయ్యది.

శూర్ప:-చాలు జాలు, రామా! నీ సరిసత్వమంతకంతకువరసములోని
కిమారుచున్నదే? పిసాసాపీడితునకు ముందుగ బాసీయమిచ్చి
తరువాత బ్రశంసించెడివా లేక ముందుగనే వాని నాల్క
లాగుకొనిపోవువరకు మాటలచే గాలయాపనముజేసెదవా?

రాము:-ఇప్పుడట్టి యవస్థనీకురాలేదు. నీ గోత్రనామములు చెప్పము.

శూర్ప:-నేను భువ చతుర్దశకమునుజూచి కీర్తిగాంచి దివ్యుల నరి
గావులగా జేసికొని ధశకంఠుని సోకరిని. నానామము శూర్ప
అఖయుమరు.

రామ—అంతవాని చెల్లెలివైననీకు భయకారణమేమి ?

శూర్ప—కారణము నీవే, ఏమందువా !

మ. జగముఁ మోహనముద్రీమందుమునుగఁ ♦ సౌందర్యపుందీవివై
మగువల్ చూచిన వారిదృష్టిలములఁ ♦ మార్గంబురక్షజొచ్చి తీ
వ్రగతిఁ మాననముల్లొచి యువతీ ♦ పాణింబులఁదీయగా
దగినీయార్తికిములమేమనెదు చా ♦ దా కామినీ మన్మథా.

రామ—ఓహూ! ఆలాగునా, శూర్పనఖా, ఏకపక్షీప్రతుడనైన నేను
నీయార్తిని నివర్తింపజాలను.

శూర్ప—ఏలచాలకుండువు. కేరడముంచూనుము.

1 (పాట) కామినీమనోహరా

నీవునామానోధనమును దస్కరించినావు. మనసులేని శరీరము
మౌనితో సమానమునన్ను బరిగ్రహింపుము.

[లక్ష్మణ సీతలు ప్రవేశింతురు.]

సీత—ప్రాణేశ్వరా ! ఈమెయెవ్వరు.

రాము—జానకీ, ఈమె యొక దానవభామిని.

శూర్ప—రామచంద్రా ! ఈశుష్కాంగియేనా యేమి, నీభార్య, బలే,
బలుసుకంపను సంపాదించితివి.

సీత—అదేమే, పలుగాకిమాటలాడెదవు.

శూర్ప—వహవా ! మగనిమోల నిట్లుజగడమునకు సిద్ధపడుగయ్యా
లితో నెట్లుకాపురమునేయుచుంటివోయి రామా !

రాము—ఎట్లనేయుచుంటి. నాకీమెతగినదియే.

శూర్ప—తగదు, తగదు. ముమ్మాటికి దగదు. నీవెట్టిమానుము. అది
చెంతనున్నదని జడియకుము. నీవునన్ను గట్టుకొంటివేని నీ క
నేక మహాపకారము లొనర్చెదను.

నీ. వరకల్ప వల్లరీచం ♦ జరమ్మనను కి
 క్కించి సౌఖ్యాబ్ధి దే ♦ లించుదాన
 పంపూర్ణశారద ♦ చంద్రామృతంబు దా
 విచినంతప్రిగా ♦ వించుదాన
 కనకగిరీంద్రశృంగి ♦ గమల నెక్కించి వే
 లీలల నిన్ను లా ♦ లించుదాన
 మదనసామ్రాజ్య సం ♦ పదనిచ్చి క్రీడలా
 డించిహాహాయని ♦ పించుదాన

గీ. మించి మోహాబ్ధినోలలా ♦ డించుదాన
 పంచశరుబాఠినుండి త ♦ ప్పించుదాన
 కేళిపరవశమునను సా ♦ క్కించుదాన
 విపులభక్తినినిన్ను నే ♦ వించుదాన.

రాము—ఓసీ, నీ వెంచుల కానజెందెదవు? చెప్పలేదా! ఏకపక్షి వ్రేత
 స్తుడనని.

శూర్ప—అట్టి వ్రతమును నీవవలంబించరాదు. కామాతురుడై ము
 వ్వరభార్యలను గట్టుకొన్న నీతండ్రికంటె నీవు ఘనుడవా.

రాము—అమహాత్ములమాట నీవుతలంపరాదు. నానియమమును
 నేను విడచువాడనుకాను.

శూర్ప—ఇట్టినియమములెందరో యిదివరకుబట్టి క్రియకు చిప్పలో
 నడుగువేసి పడతులకు గృహకుంభదానులై చరించిరి. వారి
 నామములొక్కసారి వక్కాణింతునా.

రాము—వలదు. అధికప్రేమంగమునేయక ఆవలకుబొమ్ము.

శూర్ప—రామా! నీహృదయమేమో దయారసమయమని తలంచి
 తిని కాని కఠినశీలాప్రాయమని తలంపనైతిని. మన్మథార్తికి
 లోనై నిన్ను శరణంబువేడ నిట్లుచిరాకరించుట ధర్మముకాదు.

[2వ పాట బేలనైతిరా]

రాము—కామినీ, నేను భార్యతో నున్నాడను. సతి నింటవిడచి యెంతిగ వచ్చిననాతమ్ముని లక్షణుని వరింపుము.

శూర్ప—(స్వ) ఇదియునొక మంచియుపాయమే; సవతిపోరు మహాకష్టము (ప్రకాశము) లక్షణా; నీయన్నయాజ్ఞయైనది. నన్ను వరింపుము. నిన్ను దివ్యులను మించినవానిగా జేసెదను.

లక్ష్మ—ఓనీ, రంకులాడి; నీకాటుకూతలు నేవినజాలనవలకుబొమ్ము.

శూర్ప—ధూర్తుడా! అమృతమునీకు జేదయ్యెనుగా, ఇంతవిరసమా.

లక్ష్మ—అదియమృతముకాదు. హాలాహలము. ఇకమారుమాటాడితివేని నీ ప్రాణములునీకు దక్కవు.

శూర్ప—ఆలాగునా, అటులైన రామునేచేపట్టి నీమకురుతసమునుమాన్పెదను (రామునిజేరి) ఏమి, రామా, నీతమ్ముడంగీకరింపలేదు. అగ్రజని యానతిమీరిన దుండగీడు నీకేమిసాయపడును. నన్ను జేకొంటివేని వానియవసరములేకుండ నేనన్నియు జక్కబెట్టెదను నన్నేలుకొనుము.

రాము—ఏలుకొనుటకల్గి. వృథాయాసము సందకపోమ్ము.

శూర్ప—(స్వ) ఈతడు భార్యకుజడిసి సంకోశింపుచున్నాడు. దీనిని మింగివేసితిరా? అప్పుడనంగుని బాటికగ్లమై నావదంబులనే పడును. అయిననింకొకసారి బ్రతిమాలెదను—(ప్ర) రామా! ఆయాసమొదక ఆనందము పడు నాశ్రమకునీవు వగచుటచే నాయందభిమానమున్నదని యెఱింగితిని కాని నీవీటకులాడికి బెడరుచున్నావు. ఇట్టిసీపు మగవాడవుగా బరిగణించబడవునుమా? ధైర్యము దెచ్చికొనుము. నీవొకసారి “ఊ” అనిఅంటివేని రూపులేకుండమ్రుంగివేసెదను. చివరకు కమ్మపై గనైన నేయుము.

సీత—ఓసిరాకానీ అదిసీవశమగునటే ! సిగ్గులేక వలదన్నను మగవారి
పై బడి బ్రతిమాలుచున్నావు. నానాధున కాగ్రహమువచ్చి
నజచ్చెదవు సుమీ ?

శూర్ప—ఓ ! నీవానేనా చచ్చుట (సీతనుమ్రొంగబోవును)

సీత—హా! హా! రక్షించుము ! రక్షించుము !

రాము—హా! హా! దూరముననిలువుము (అడ్డగించి) లక్ష్మణా! కామపి
శాచగ్రస్తురాలిని దీనిజంపధర్మముకాదు. కాని నాసికనుగోసి వె
డలగొట్టుము.

లక్ష్మణ—ఓసీ! తుచ్చురాల! రమ్మ ! నాసికాలంకారముజేసెదను.

(ముక్కునుజెవులునుగోయును.)

శూర్ప—హా! చచ్చితిరా, రాచవిధవా, హా! హా! సోదరులార! ఖర
దూషణత్రిశిరులార ఈనరాధములు నాముక్కుం జెవులుగోసి
నారురా! వేగవచ్చి పీరిమచ్చమాపవలెరా, అయ్యో, ఎంతను
ర్మార్గలురా !

[నిష్క్రమించును]

రాము—లక్ష్మణా! ఇపుడురాక్షసులు రాగలరు, నీవుసీతనుదోడ్కొని
పోయి యాచర్యశకుహలో భద్రంబుగ సురక్షించుము. వధా
నంతరమున నేనేయచ్చటకువచ్చెదను.

లక్ష్మణ—చిత్తము. అమ్మా, రమ్మ.

[లక్ష్మణసీతలునిష్క్రమించెదరు]

(ఖరదూషణులు ప్రవేశించెదరు)

ఖర||శా|| ఏరాతుచ్చడ మానవాధమభయం ♦ బింజై నలేకుండగా
గూరితవ్వించునమాదుశూర్పనఖము ♦ కుంగుగోసినావాదురా
త్మా! రమ్మింక ద్వందీయకాయమునువి ♦ భవంసంబుగావెంతు
నో! రారారాక్షస సింహశ్మశ్రిపులయు ♦ య్యాలూగగా
జూచితే||

ఇంతకావరమా, రాక్షసులకాహళిచాయై నమానవులకుడుష్టుడా,
 నీవేమోకముల జొచ్చిరనునా బాణాన్నికీ శలభచాయై యుడవుకాక
 పోవు. నిలువుము. రణమందు?

దూష॥ అన్నా, ఖరాసురా! ఈమున్నరికంపునరునిజంపనీవు కావలెనా?
 నేనేవీని యప్పమువలె చప్పరించెద. ఆయుధములు కూడగా
 వలెనా? ఓరీ, రమ్ము. మింగివేసెదను!

రాము॥ఉ॥ దానవులార ధారుణిస ♦ ధర్మపథాశ్చితు లై నమిమ్ములన్
 బూనికతో వధించి వన ♦ భూముల నిర్భయమందజేయగా
 నేనరుదెంచి నాడవశ ♦ మేయికడై త్యకులంబు నిల్వదో
 స్త్రాణమునుంత జూపియమ ♦ సన్నిధిజేఱుడు నాశరాగ్నిచే॥

(బాణములవదల రాక్షసులు చచ్చెదరు)

ఇక్కడికిదాన వమ్మక్కమల జక్కడంచితి. నేనికసీతా లక్ష్మణు లగలసి
 కొనవచ్చుచు కానిహతశేషులైన దనుజులు తమప్రభువునకే
 టింగింపకపోరు. వాడు పరాక్రమింపకపోడు. కావునభద్రముగ
 నుండెదను.

(నిష్క్రమించును)

శ్రీ

లంకా దహనము.

ద్వితీయాంకము

రంగము—నభామంటము

(రావణుడు శంబరుడు ప్రవేశించెదరు)

రావ|| శంబరా! విరాధవధా సంతరిము దానవమనశ్శిల్పమైన రాముని
వృత్తాంతము మనకేమియు దెలియలేదు. జనస్థానమునకు పద
నమురాదుకద!

శంబరు|| మహాప్రభూ! మిశుతభయము దావాగ్నికెన్నఁజై నగలుగురా?
అందలి ఔమవార్త నేయకంపను డోకొనివచ్చు చుండును.
అకంపనుడు|| (ప్రవేశించి) ఔమవార్తకొనివచ్చు సంతటిభాగ్య దశ
నాకులేదు.

రాము|| ఏమది, అకంపనా! ఏదైనయాపద వాటిల్లెనా, వేగజెప్పమా?
అకంప|| ఏమనిచెప్పదు. రామలక్ష్మణులు చెంతకుబోయిన శూర్పనఖ
ముక్కుంజెవులును గోసినారు. అయ్యదితనవరిభవంబుఖరాదు
లకు దెలుప వారందరు సమరమునకు బోయిరామునిచే సమ
సిరి. నేనెక్లొత్పించుకొని మీకీవార్త విన్నవించ వచ్చితిని.

రావ|| ఔరా, ఎంతటిదుర్దశ వాటిల్లినది. హాసోదరులారా! హాప్రతాపభా
స్కరులారా? మదీయప్రాణసమానులారా? మీకందరికొక్కసారి
యకాలమరణముసంభవించినదా? అయ్యో! నేనెట్లుబ్రతుకువాడ

(శూర్పసఖ ప్రవేశించి)

శూర్ప॥ అన్నా, రావణ! నీవంటిసార్వభౌమునకు సోదరినైననొక్కనరా
ధముండు మాక్కుంజెవులు గోయనది వినిఖరాది దానవులువా
నితోబోం అలుగుమంటలలో హతమారి పోవనీవు సిగ్గులేక
అయ్యో! ఎట్లు బ్రతుకుదునని యేడ్చుచున్నావా? ఛీ, నీబ్రతుకు
బండలుగాను, నీప్రతాపము మండిపోను, ఎందుకురా, నీవికృ
మముకాల్పనా? ఇదివినుటతోడనేదండెత్తి పోయియానరాధము
లనంహరింపవలదా?

రావ॥ సోదరీ, శూర్పసఖా! నీకుగలిగిన పరాభవమునకే చింతించున్నా
ను. నీవునీముక్కునకు మందువేసికొనుము. నేనువానివధించి
వచ్చెదను.

శూర్ప॥ వీలుచిక్కినచో ఆరాముని కట్టితెచ్చి ప్రాణములతో నాక
ర్పించితివా, అనుదినము వానికిదగిన శిక్షజేయుచు వేధించుచు
నాకసి తీర్చికొనెదను. వానిభార్యసీత త్రిలోకసుందరి. ఎట్లు
దక్కించుకొనెదవో!

రావ॥ మంచిది. అట్లేపొమ్ము. (శూర్పసఖనిష్క్రమించుచును)
అకంపనా!

గీ. తృణము దుర్భరపవనిభే ♦ దించినటుల
చీమపర్వతమును దొలి ♦ చినవిధాన
పిల్లిమ్మగనాధు బట్టిచం ♦ పిన కరణిని
దూషణాదుల రాముడా ♦ త్రుంచువాడు.

కావుననేనిప్పుడే సర్వసేనలతో దండెత్తిపోయి యానరాధముల నా
మానశేషము జేసివచ్చెదను. (లేవబోవును)

అకం॥ రావణా! నీవుదూరమాలో చింపక ఇట్లుత్సరపడుచున్నావు.
ఖరదూషణాదుల పరాక్రమము నెఱుంగుదువుకదా? అట్టివారె

రామశరార్థిలోత్పలప్రాయులై మడిసినారు. రామడనసామాన్యమకాదు. త్రింశతోక్తిదేవతలతోహరి హరబ్రహ్మాండ్రాదు లెదుర్కొనినను కనుతెప్పపాటుతో దెరల్చు నఖండప్రతాపమార్తాండుండు కానిమానవుమకాదు. నీవేమాయోపాయము బన్నియోవానిదుడ ముట్టింపబ్రయత్నింప వలయుగాని ప్రత్యక్షముగ నెదిరించిన నీవంటిదశకంఠులు వేయిమందియైనను వాని చిరుతకోలకైన జాలరు. కావునదగి నట్టులాలోచింపుము.

రావ! అటులైన సరియే, నీవుసాము. నేనిపుడే మారీచునిమనసుచేనా కర్షించి యోజించెదను.

అకం॥ మంచిది.

(నిష్క్రమించును.)

మారీచుడు॥ (ప్రవేశించి) దశకంఠా! నన్నైందులకు దలంచితివి.

రావ॥ మామా, దండ కాటవిలోరాముడు ప్రవేశించి ఖరాదులహత మార్చి జనస్థానమును శూన్యముగ నొనరించినాడట. శూర్ప నఖ ముక్కుగోసినాడట, ఆతనిబ్రత్యక్షముగ నెదిరించుట దుర్లభమట, నీవుమాయాకల్పనాధౌరేయుడవు. నీశాంబరీవిద్యా విశేషంబున వానిభార్యనుండి విడదీసిస్థలాంతరమునకు గొంపోతివేని యాజానకినిదన్కరించు కొనివచ్చెదను. వాడుభార్యకై పరితపించి కానకప్రాణముల బాయును. మనపగదీరును. కావుననీవీనహాయముసేతునని తలంచి రప్పించితిని.

మారీచు॥ భాగినేయా; ఆరాము డసామాన్యము. దేవతలకు దేవుడు. నన్నొబాణంబుచే దూలించివారాశి మధ్యమున నెప్పుడు పడు నట్లుచేసెనోఅది మొదలువాని పేరుగలఅక్షరములపైతముచ్చరింపమానితి. వానిపై బగసాధించుట మృత్యువు లోజెలగాటమువంటిది. రాక్షసవధాన్ధమైనారాయణుండు రాముడైయవతరించి నాడనియునులవలనవినియున్నాను. ఇప్పుడైనవానితో

శత్రుత్వమును మానిమిత్రత్వమును బాటించితి వేనియాశ్చిత్ర
రక్షకుండగుట చేమనలగా పాడును. లేకున్న సంహరింపకమాన
శుకావుననీవీయుద్యమమునుమానుముకులంబునిలుపుకొనుము.

రావ॥ మారీచా, ఏమి ప్రేలుచుంటివి? నాతులుండవుకదా యనినీసహా
యముగోఱు నిట్లుపలుకుదువా? ఇ! ఆనరాధమునితో నాకు మైత్రి
యా? నాకిప్పట్టున దోషపడెద నందువా లేకనాఖరానిచే జచ్చె
దవా? చెప్పుము.

మారీ॥ (స్వ) వీసికిమృత్యు వాసన్నమైనది. కనుకనే నామాటలుచేదై న
వి. వీనిచే జచ్చుటంటె రామునిచే జచ్చినమోక్షమైన లభించు
ను. (ప్ర) దశకంఠా: నా హితవ్రతునీకు వెగటైనవి. ముందైనను
నామాటల యాధార్థ్యమును నీవుగ్రహింపకపోవు. నే నొకబం
గారులేడినై పర్ణశాలా సమీపమున మెలంగెదను. జానకియాలేడి
ని దెమ్మనిరాముని బంపును. అప్పుడునీయిచ్చ వచ్చినట్లు
చేయుము.

రావణ॥ మామా! మంచి యుపాయము బన్నితివి. అట్లేచేయుము.
పొమ్ము. లక్ష్మణునికూడనాకష్టించుము.

(ఇద్దరునిష్క్రమించెదరు)

రంగము—పర్ణశాల

సీతారాముల ప్రవేశము.

సీత ॥ ఆహా! ఎంతఅర్చ్యము? ప్రాణేశ్వర, ప్రాణేశ్వర! అటుచూడుము.

ఉ ॥ చెంగున దాటుచుకొని బొదల • చెంతను కాంతులనీను హేమసా |

రంగముతారుచుండెనది • రామ గరాలనమించె జక్కలా |

యంగముమీద దానినెటు • లైనను పట్టియొసంగి తేనియు |

త్సంగముమీద బెట్టుకొని • సంతస మందెద జీవితేశ్వరా ॥

రాము—వై దేవీ! అవంతమృగంబు దానవమా యాకల్మితంబగుటచే నట్లున్నది. బ్రహ్మసృష్టిలోనిదికాదు. నీవద్దానినికై యాసింపకుము.

సీత || నాథా ! దానిని జూడనాకెంతో యాగందము కలుగుచున్నది. మధులూడ బుధిపుట్టుచున్నది. నెచ్చెలుల బాసి యెంటిగ నున్న నాకు నీనితోనామొన ముచ్చట యగుచున్నది. మణి హారములగోరితినా, మందిరంబుల గావలెనంటినా, ఈస్వల్పపు గాంక్ష దీర్చుటకై యిట్లందురా, దానవులకిట్టి యాకృతుల దాల్చి శక్యమా? తప్పక యిదినిజమైన మృగమే? తెచ్చినాయ భిమతమును గీర్చుచు. లేకున్న నాహారమైన నొల్ల.

రాము—దేవీ ! అట్టి ప్రతసీత నవలంబింప వలదు. అటులేనీకోరిక తీర్చెదను, అదిచేతికి జక్కుకున్న గోలగూర్చియైన దెచ్చి యిచ్చెదను. లక్ష్మణా !

లక్ష్మణ—(ప్రవేశించి) అన్నయ్యా ! ఏమి యాశ్చ.

రాము—సీత యాబంగారులేడినిజూచి ముచ్చటపడుచున్నది. దాని దెచ్చుటకేనేగద. నీవు జానకిని భద్రముగ బరిరక్షించుచుండుము—(నిష్క్రమించును)

లక్ష్మణ—చిత్తము

సీత—లక్ష్మణా ! ఇదేమోయీ! అకారణముగ నాదక్షిణసయన మదరుచున్నది.

లక్ష్మణ—అమ్మా! దేహము తత్వవినిమయ మగుటచేనదిస్వాభావికము. మరేమియు భయములేదు.

(తెరలో) హాలక్ష్మణా, హతోస్మి, హతోస్మి,

సీత—అయ్యో, లక్ష్మణా! మీయన్న గారికేదో విపత్తు సంభవించినట్లున్నది. హతోస్మియని నిన్ను వాకొనుచున్నారు. వేగపోయి యార్యపుత్రుని రక్షించి యోడ్కొనిరమ్మా.

లక్ష్మ—అమ్మా, మాయగ్రజున కేమియు భయములేదు. సురాసురులైన లెక్కనేయని యుక్కలుండు. ఆమృగముచేతికి జిక్కక పోవుటచే గోలగు యిండుండనోవు. అయ్యది రాక్షసకల్పిత మా యామృగమగుటచే బ్రాణముల బాయుచు మనల భ్రమింపజేయ నట్లరచియుండును. నీవాయెలుంగునకై జడియకుము. మాయన్న ఈసాటికి వజ్రలి వచ్చుచుండును.

సీత—ఓరీ, కృతఘ్ను, లక్ష్మణ! ఎంతచక్కగ నవరించి ప్రత్యుత్తరమిచ్చితివిరా? హా, లక్ష్మణా? హానోస్మీయని మీరు గుర్రకంఠధ్వని వినిబడ నిట్లునుల నాతని మరణా సంతరమున నన్ననుభవింపదుర్భుద్ధి వుట్టింది కాబోలు, శాపవాక్కులచేనిన్నుదహింతును. కాని వేఱుకాదునుమా! ఇప్పుడైన బుద్ధితెచ్చుకొని పోయిరక్షించుము. దుండగీశుతనంబును మానుము.

లక్ష్మ— హా, ఈవాక్యము ప్రళయ్యాగ్నివలె దహించుచున్నది. వినవల, మనజాల, అమ్మా, మాయగ్రుగారికి భయములేదని యెఱుంగుదును. నిమ్మిచట నొంటిగ విడచి పోయిన రాక్షసుల బాంపడెదవని భీతిచే నట్లంటినికాని దురూహచే నట్లనలేదు. నీవేతల్లివి, రాముడేండ్రయనినమ్మితిసి. రవిసాక్షి. గరుసాక్షి. నామాటనమ్ముము. ఇట్టికూర వాగ్ములములచే నన్నుబాడిచి చంపకుము. ఒక్కగడియ తాతివేని నామాటలయందు విశ్వాసమునీకు దోపగలదు.

సీత—బౌరా! ఇంకనూ అదేవదమా! నీయన్న చచ్చునరకు నన్నువేచియుండుమనెదవా? మూఢా! పోయెదవా? లేదా

లక్ష్మ—అక్కటా! మరదృష్టవంతుడను. మాతల్లికి నాయంద్రియపోహ కలిగినది. యికపోవకతప్పదు. తరువార దై వనిర్ణయమెల్లొలట్లు జలుండు. ఓ పృథివ్యాది పంచభూతములార, ప్రభాక

రాది గ్రహమండలములార, ఓవన దేవతలార, ధర్మదేవతలార,
మాతల్లిని శ్రీరామచంద్రునిల్లాలిని జనకభూరమణుని పుత్రి
కను. విారందరు రక్షించుచుండును. కారణాంతరమున నేనీమె
నివ్వకు బాయవలసి వచ్చినది. తల్లీ; మేము వచ్చువరకు నీవీవర్ణ
శాల హస్తను దాటవలదు. నేనిదే అన్నగారి సన్నిధికేగదను.

(నిష్క్రమించును.)

సీత—ఇదేమియాశ్చర్యమో ఇందలి వృక్షలతాదులు కంపించుచు
న్నను మారుతము బంధింపబడినది. అదిగో! సన్యాసియెవరో
ఇటే వచ్చుచున్నాడు.

(సన్యాసి రావణుడు ప్రవేశించును.)

సన్యాసి—జయజయ, మహాదేవ, శంభూ, జయజయ (చూచి)
ఔరా, ఈబంగరు బొమ్మ సింగారము.

ఉ—అంగజమోహనాశ్రుపు మః హత్వముబంగరుకొండదోయియం
దుంగల సౌప్తవంబును వి ః నూతనపల్లవ వైభవంబు సా |
రంగవిలాస చంద్రుని హా ః రంగురసాధిక భాగ్యలేఖ యీ |
యంగన మేనగన్పడెన ః హాభువనత్రయ రాజ్యలక్ష్మి యా ||

(ప్ర) ఓకాంతామణీ! ఎన్వతెవీవు! దానవసంచార భీకరమైన నీఘో
రారణ్యమున నొంటినుండ నేమి కారణము?

సీత—మహాత్మా, పరివ్రాజకస్వామి! నేను జనకభూవల్లభుని పుత్రి
కను. దశరథ మహీపాలుని కోడలను. శ్రీరామునద్దాంగిని. సీత
యను దానను. గుర్వాక్ష పరిపాలనకై భర్తతోడను మరది
యైనలక్ష్మణుని తోడను, అరణ్యవాస మొనరింపవచ్చి ఇందు
విడిసితిమి. నాథుండును మరదియు నొకలేడికొట్టకై ఈప్రాం
తమున కేగియున్నారు. ఇప్పుడెరాగలరు. నావాక్యోప చార
ముల గైకొని వారువచ్చునటకు గొంతసేపిటనుండి నాకురక్ష
కులై యుండును.

సన్యాసి—ఓయువతీలలామా!

ఉ—మాటకతంబునన్ గునుమ ♦ మంజరి న స్సల మాడ్చిచట్లుఘో॥

రాటవిలోనరాముడు మ ♦ హానుకుమారిని నిన్ను ద్రిష్ప్వనే!

ఏటిమగండువాడు కృశి ♦ యింపగనీమతి పోయెనొక్కునా!

వీటికిరమ్ము, సౌఖ్యపద ♦ వీధలిచుచి భజింతు నిచ్చలుకా॥

సీత—(స్వ) ఇట్టియనార్య వచనము లాడునీయోగియసురునివలె గన్ప

ట్టుచున్నాడు. అయినసీతని యుదంత ముఱసెదగాక (ప్ర)

స్వామీ! మీనామ మెయ్యది? ఏకులము? నివాసమెందు?

సన్యా—నారీమణి! నేను పులస్త్యుని పౌత్రుడను. దశకంఠ సమాఖ్య

డను. త్రిజగములగెల్చి యమరులచే నూడిగము సేయించుకొ

నుదానవసార్యభాముడను. నీవునన్ను బరిగ్రహించితివేని నా

భార్యలచే, నీకు బరిచర్యలుసేయింతును. లంకాపుర మహా

రాణివై సకల సుఖంబు లందగలవు.

సీత—ఓరీ దానవాధమా! అపరబ్రహ్మయైన పులస్త్యుని పౌత్రుడవై

య్యును నీయమంగళగుణ రాక్షస క్రూర్యమును విమవకుంటివే?

ఒంటిగనుంటికదా యని నిగ్భయముగ నోరికివచ్చిచట్లు పద

టకుము. నానాధుం డిపుడేరాగలను. ఆవిక్రమాదిత్యుడునీచై

దముల నరసినవోనిన్ను యముని కతిధిని సేయగలను. ఆమ

హాత్ముని నరుడని నిర్లక్ష్యముసేయకుము. దానవవినాశకారణ

డైన కాళుడనితలంపుము. బుద్ధికలిగి మరలిపొమ్ము.

సన్యా—జూచకీ; నీవు నాపరాకీమ మౌఖంగక అట్లుపలుకుచున్నావు.

అట్టిరాములను కోటిమందిని గోటమీబుగల పరాకీమైకధను

డను. నీవువానికై భయపడ నవసరములేదు. అతడువచ్చినను

వాని నమయించి నిన్నుగొంపోవగలను కాని నన్నెఱింగించు

కొన్న నీవు పరింపకుండువాయని హితవుగ జెప్పితిని. రమ్ము.

సీపుణ్యముమంచిది గనుకనే కష్టసముద్రమునందు మునిగి నవ
యుచున్న సీకునే దగ్ధున మొసంగితి నాలసింపకుము.

ఉ. సీపాలుపారుకన్నోమల ♦ సీనిడువల్లను దోయిచూపులకా
చాపముగా శరావళిగ ♦ జక్కగగై కొని హుంకరించి వ
జోవమమైన నాతనువు ♦ నొయ్య వ్రణంబొనరించుచుండెనే
సై పగజాలగొగిటకు ♦ జయ్యన జేరిచి యేలుపుణ్యమా.

సీత—ఓరీ, కామాంధా, రావణ !

శి (పాట) కూరారా, రాక్షస, పోరా,

ఉ. సీమదికామతాపమును ♦ సీదుమదాంధత సీదుబింకమున్,
రామలయాంతకాశుగప ♦ రంపర వహ్నికణార్చులేచిని
ర్థమముగా హరించు జుమి ♦ దోర్బలముండిన పాణిపోకుమా
నామగడింట లేడనుచు; ♦ నన్నగహింపగసీకు శక్యమే.

సన్యా—అటులైన నిన్నిపుడే కొంపోయెద నెవ్వడు రక్షించునో
చూచెద. (తన నిజరూపమును జూపును.)

సీత—హారామా, రామా, రక్షించుము (మూర్ఛిల్లును)

సన్యా—ఈమె నిపుడే నారధముననిడికొంపోయెదను.

(తెరపడును)

రంగము—అరణ్యము.

రాముడు ప్రవేశించును.

రాము—ఓరా, నాయెడమకన్నును యెడమభుజంబును అదలుచున్న
దే, సీతకేదైన అపాయముకలిగియుండదుకద. (చూచి) అదిగో
లక్ష్మణుడిటే వచ్చుచున్నాడు. జానకినేమి చేసెనో కదా?

(లక్ష్మణుడు ప్రవేశించును.)

రాము—తమ్ముడా, జానకినొంటిగ విడిచివచ్చితివా? అన్నా; ఎంతవని
చేసితివిరా?

లక్ష్మ—అన్నయ్యా, “హాలక్ష్మణా హతోస్మి” యన వాక్యమాలించి
మీకేదో కీడుమూడినదని యాతురత జెందినన్ను మీనహా
యమునకై పొమ్మన్నది. మీకేమియు భయములేదు. ఆకూ
తలు గాక్షస మాయాకల్పితములని ఎంతచెప్పినను విచకనన్ను
నిఘరోస్తులాడుటచే విచలేక యిటువచ్చితిని. పళ్లె శాల యిటకెం
తోదూరములేదు కదా! వేగపోవుదము రమ్ము?

రాము—అయ్యో, ఇకెక్కడి నీతరా! నామేను కంపించుచున్నది. నా
హృదయము నీరై నది. సశువగా శ్వాడకున్నవి.

చం. వనితలు శుష్కమాతృణము ♦ వంటిన్వభావముగల్గియుంట మం
చిని చెడుగున్ విమర్శనము ♦ నేయకకర్ణకఠోరపాప భా
షణములనాడుగాక పెలు ♦ చన్నది ఘూర్ణిలియుండుగాక చం
పిన వటరా; సతిఁ దనుజ ♦ భీకరకాన ద్యజించి వత్తువే.

ఇంతమాత్రమోమిలేకున్న నెట్లుబ్రతు సదుప్రరా? నాయనా! ఆయవివే
కిని మాటకు గోపించి యబలనొంటి విడచెదవా?

లక్ష్మ—అన్నయ్యా, తమించుచు. అనరానివిసరానిమాటలవినుటచే
నామెరక్షణభారము దైవముమీదనిడి మీశొఱకై వచ్చితి
నింతలోనేమియుపద్రవమును రాదు. రండు పోవుదము.

రాము—ఏలరాకుండును. ప్రదేశమా, రాక్షసభూయిష్టము. అబల. కట
కటా! నాదుర్నిమిత్తంబులే ఆపదను తెల్పుచున్నవి. ఇకెక్కడినీత,
ఇంకెక్కడివై దేహి? హా! అదృష్టహీనులముకదా. (కూలును.)

లక్ష్మ—అన్నా, లేమ్ము—(లేవదీసినడిపింప తెరలేవచ్చు శాలతోచును.)

రాము—లేమ్ముడా! అదియేకదాపర్ణశాల. దానిదిలకింపగనేనాగుండె
గుల్లిల్లుమనుచున్నది. ఆమెయందున్నదని చెప్పవరకు నేనడుగిడ
జాల, పోయి చూచిరమ్ము.

లక్ష్మణ—(పోయిచూచి పరిశీలించి) అమ్మా! జానకీదేవి! వైదేహీ!
తల్లి, నీతమ్మా! హా, మందభాగ్యులము—(కూలబడును)
రాము—నీతలేదా, కొంచెకూలిపోయెనా, హా; హృదయేశ్వరీ,
(మూర్ఛిల్లును)

లక్ష్మణ—ఉ. ఎంతటిఘోరకర్మడనో ♦ యారఘురాముని గర్భనీమదు
ద్దాంత సతీవియోగవిల ♦ యాగ్నికణంబులదాపినాడ ర
వ్యంతయు నోర్వలేక జన ♦ కాత్మజ రూపరజేసియుంటి నీ
వంతగృశించిరాఘవును ♦ ప్రాణముబ్రామ్యునోయేమొదై వమా.
ఈమహాత్ము నేనెట్లు లోదార్తును. ఏమనిపల్కుదును (పగ్గి) అన్నయ్యా?
ఊరిడిల్లు మూరిడిల్లుము. ఈప్రాంతమున నెందైన యున్నదేమో
పరీక్షించుదము. రమ్ము. రమ్ము.

రాము—అయ్యా! లక్ష్మణా! ఎందులకీ సందియము? ఆవైదేహీ, నా
ప్రాణవల్లభి, అసురులపాలై యుండును. నాయాత్మకట్లు తోచు
చున్నది. అయినను ఈప్రాంతమందడుగుల జాడ ఏదైన నున్న
దేమో చూడుమా.

లక్ష్మణ—(పోయిచూచి) అన్నయ్యా! ఇక్కడ నొక్కపురుషుని పద
చిహ్నంబులు కానవచ్చుచున్నవి కాని యాజాడ మతెందును
బోయినట్లగ పడుటలేదు.

రాము—(చూచి) అవును. హాజరకనందినీ, జానకీ;

చం. గగనమునుండి భూమిడిగి ♦ కృష్ణననిగొని పోయెనొక్క దై
త్యగణములోని వాడుకుటి ♦ లాత్ముని సేతకుసై పకుర్విలో
దిగబడిపోతివో పదగ ♦ తిక్క దిలకింపగ తోపకుండనో
మగువరో; ఎందునుంటివో ను ♦ మంబులకేగితో యేటికేగితో.

లక్ష్మణ—నీవన్నట్లు గోదావరికి జలార్థమై యిడిగినదేమో? రమ్ము
చూతము.

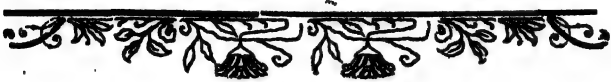
రాము—తమ్ముడా; నాకాపదను శంకించి కొందలపడు జానకీ గోదావరి
కేగిన దని మాత్రమొట్టు తలంపనగును. అయిన నడువుము.

4. పాట జానకీ.

(నిష్క్రమింతురు.)

లంకాదహనము.

తృతీయాంకము

రంగము—వనాంతరము, గోదావరి

రాము—లక్ష్మణా, నీత ఇటువచ్చిన పదచిహ్నము లేమైననగపడినవా?
లక్ష్మ—కనపడలేదు.

రాము—ఓయీ, ఆమెతప్పక తురాక్షసునకో చేచిక్కియున్నది. ఈజానకీ; ఆదురాత్ముడు నిన్ను గ్రహించునప్పుడు నన్నుబిలచి పిలచి నాజాడ గానకఎంతవిలపించితివోకదా? నీవులేని నాబ్రతు కేల? అయ్యో; జగంబంతయునంధకారమైనది. శోకాంభోధి లోము నిగిపోతిని. తమ్ముడా, సామితీ! మనతల్లులకును సోదరులకును నేనులేను. నాకుమీరందరులేరు. నాకునిహనుఖంబులికదూరమై పోయినవి. నీవునాయందలి భక్తిచే నేవింపవచ్చితివి కాని యిక నట్టియాన వదలుకొనుము. నీవయోధ్యకు బామ్మ. నీయందలి యానచే దల్లినుమిత్రీయు నీయిల్లా బూర్మిళయు నీముఖము నెప్పుడుచూతుమాయని తపించుచుండురు. రాముడేడియని యడిగితిలేని నీతారాములరణ్యమునదా వాగ్నిలో. శరీరముల జాలించినారనిచెప్పము. పొమ్ము.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా. ధైర్యమున వలంబించును. నీవేనాతల్లివి, తండ్రి వనినిన్నారాధించుచుంటిని. సౌఖ్యముల విడచినను నతిని విడచి ననువిడచెదనుగాక. నిన్నుమాత్రము విడచిపోవజాల. ఇంతకును మాతల్లిజానకి ఎట్టి విపత్తునందినది. ఎచ్చటనున్నదియు నిక్కము తెలియదయ్యె. నీవనప్రాంతము సంతయువెళకీవెళకీ యామె జాడగనుగొనకయే మనస్సు నిస్పృహచెంద రాదు. కావున నీతాన్వేషణము సేయుదము. రమ్మ.

రాము—కుత్తా; సామితి; నీవునట్టి భ్రమనందుచున్నావు కానియామె రాక్షసులబారిబడినది. నందియములేదు. అయిననరయుదము.

నడువుము.—(నడచి)

చం. వసుళనగంబ! నీవనిన • ప్రాణమునుమ్మి విడేహరాజపు

త్రికకుని నుగ్గనంగనలు • డెంచెనె లేకమతెందుకై ననీ

నికటమునుండిపోయెనె, వ • నీస్థలి నాప్రియురాలి వార్తజె

ప్పికొనగన్దైన వింటివెత • సిం చెడునాకిను మంతజెప్పవో.

అదిగో, లేగొమ్మచే యాడించుచు జూడలేదని చెప్పుచున్నది. హా,

హతాశుడను కదా.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా ! ఆజంకకదువులు కన్నులనీరుగార్చుచు, ఆరాట

పడుచు నాకసమువంక మోఱులై త్రిమాచుచున్నవి. ఇందులకే

దోకారణమునునని తోచెడిని.

రాము—ఎత్తా ! మనశోకమున కేమికారణమో వాటికినదే హేతు

వు. ఆజంకలలో గొన్ని ప్రసవించినవును మైథిలిపురుషువోసి

వాటిబిడ్డలను లాలించిపెంచినది. అందుచే జానకీవియోగము

వాటికిని దుర్భరమై యార్తి నొందించుచున్నది. (చూచి) అది

గో; చూడుమాకేవ,

చ. ప్రతిధర్మజముకొసాబగు • వాసిదళంబులవార్చి పాండుప

తృతతి నడల్పుచుండితమ • దైన్యముదెల్పుచునుండెనీతడు

స్థితిగనియుండెనిక్కము వి • ధిప్రతికూలతగాంచినానకీ
నతినెడబాపినాడుమన • జాలశరీరముమంటలెత్తెనుకా.

హా, జనక రాజభవ పతాకనుక్లీకీని.. (మూర్ఖిల్లును)
లక్ష్మ—అన్నయ్యా, లెమ్ము. ఊరడిల్లుము. ధైర్యమవలంబించుము.
రామ—(లేచి నాలుగడుగులునడచి)

సీ. హరిహ ధ్యయనుచు సిం • హంబ ! నాప్రియురాలి

జెనకించుపితివేమొ • చెప్పరాదె

గజయానయనిమత్త • గజమసీతనుదొక్కి

బిలుకుమార్చితేమొ • పలుకరాదె

కలవాణియనికిన్క • గలిగిసాధువమవై

దేహిజల్పితివేమొ • తెల్పరాదె

హరిణాక్షియనుచుశ • బరులారజానకిన్

గోలగూల్పితిరో వా • కొనగరాదె

గీ. మీవిలాసలునాపత్నిపై • వెలయుట

గాంచికోపించిహింసగా • వించినారె

ఖగములారవిసీలవ • స్వగములార

భ్రమరతతులార • యోమయూరంబులార!

రీవ పాట రామమయ

అదిగో, అల్లదిగో, నాజీవితేశ్వరి! రాగదీధితులచేనలరాకుశరతలంబెత్తి,

ఇందున్నాను, రమ్మనిపిలచుచున్నది. లక్ష్మణా! దొరికినదిరా.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా, అదిపుష్పశాఖకాని నై దేహి బాహువుకాదు.

రామ—ఇస్సిరో, నేనెంతభ్రాంతిజెందితిని. ఔను. నీవట్లన్నదియేకానిఈ

క్రేవనాపూవుంబాదలమధ్యచూచుము. తిన్నగబరిశీలించుము.

గీ. తావులనుజిమ్మువదన వ • ద్దంబుగాంచి

యానవభ్రాంతిచేత మ • చాళులడర

నేతితో దోలుకొనుచువం • చినమొగంబు

గలదిజానకియేయని • తలచువాడ.

లక్ష్మ—కాదు. మీమనోభ్రాంతిచేనట్లగుపడుచున్నది. అయ్యదిభ్రమ
రావృతమైన పూచినకొండ గోగుమొక్క. రమ్ము.

రాము—జేరా ! ఎంతదుర్దశ. నాకనులకు జానకీవలెనే కనుపట్టినదికదా
(ముందుజూచి) ఇదిగో, ఇదిగో, ఈసారితప్పకనీతయే దర్శన
మిచ్చినది. నీవురెండుచన్నులవిప్పి బాగుగజూడుము. మనయా
పదదీటిపోయినది.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా, ఎచ్చటనున్నది.

రాము—అదిగోరా, కన్నులులేవా? పీనులులేవా? ఆమెగోమలవాక్యలీ
లవినుటకు బాగుగనాలకించుము. నాతోనేమనుచున్నదో?

లక్ష్మ—ఏమనుచున్నది.

రాము—ఓయీ, బధిరుడా ! ఆమెయన్నమాటలనేజెప్పెదవినుము.

చ॥ సరవర మీమనంబునను • నాయెడప్రేమ మదెంతయున్నదో
యరసి పరీక్షనేయగ గృ • హాంగణమున్ దృఢియించివున్నసం ।
భరితలతాళి డాగితి న్వ • భావమెఱింగితి మీకునిట్టిదు ।
ర్భరశ్రమనిచ్చినట్టి నను • రక్షణ సేయుమటంచు బల్కెను ॥

లక్ష్మ—అయ్యో, అన్నయ్యా, మీమతి నీతామయమగుటచే నట్లగ
పడుచున్నది. కాని అయ్యది పూవుంబాదలలోని శుకపికళారి
కల మనోహరారవము.

రాము—దొరకినదిరానీత—(మఱొకపుష్పలతనుగొగలించుకొనుచు.)

లక్ష్మ—కటకటా; మాలన్నగారి కంతకంతకు పిచ్చియెత్తుచున్నది.
నేనేమిసేయుదు. నీయున్నాదమెట్లుతొలంగింతును(ప్ర) అన్నా,
లెమ్ము. నీకుమతిభ్రమించి యున్నాదముకలిగినది. మనసుకుఘ
రుపఱచికొనుము. ఇది నీతకాదు. పుష్పించిన కుటువకళాఖ.

రాము:—ఓ యీ! నీ వెవ్వడవు?

లక్ష్మ:—నేనుమితమ్ముడను లక్ష్మణుడనుకానా?

రాము:—నీవు లక్ష్మణుడవా? అటులైన నాకనుపట్టు సాధమున కేగు
దము. రమ్ము.

లక్ష్మ:—ఇక్కడసాధములేదు. ఆకనుపించునదికొండ. ఇదియరణ్యము.

రాము:—అదికొండయా, ఇదియరణ్యమా, మచమిందేలవచ్చితిమి?

లక్ష్మ:—అన్నా అట్లనెదవేమి?

గీ॥ తండ్రియానతి మనమయో ♦ ధ్యనుద్యజించి -

వనములందున బదునాల్గు ♦ వత్సరములు

దిటుగరాలేదె జానకీ ♦ దేవినీవు ।

నేనునీగతి భ్రమనొంద ♦ మానుమన్ను ॥

రాము:—అటులైన జానకినిబిలుపుము. మనమయోధ్యకుబోవుదము.

లక్ష్మ:—(స్వగతము) అక్కటా; నేనేమనివ్రత్యుత్తరమొసగువాడ(ప్ర)
అన్నయ్యా,

గీ॥ జనకపుత్రికనలవర్ణ ♦ శాలయందు

మనముకోల్పోయియిట్టలీ ♦ వనమునగును

నామెజాడలనఱయుచు ♦ నధికశ్రమల

నవయుచుండగలేదె య ♦ న్నాయదేల.

రాము:—హా, ప్రాణవల్లభీ, జానకీ, నిన్ను గోల్పోయితివా?

(తెరలేవగా జటాయువు కనబడును.)

లక్ష్మ:—అన్నయ్యా । అల్లదే, మనజానకినిమింగినదానవుండవడోపక్షి
రూపమును దాల్చియందు మచల గూడమింగుటకు గాబోలు
వేచియున్నాడు.

రాము:—అట్లయిన నిదేనాబాణాగ్నిచే వానిభస్మమాత్రునిగజేసెద;

జటాయువు:— ఆ, ఆ, తాళుము. తాళుము. రామా, నీపితృసఖుండైనై
నజటాయువను ఖగనాధుడను కానిదానవుడనుకాను. నీభార్య

నుజానకిని దన్కరించిరావణుడు తనలంకాపురమునకొంబరిమార్గమునుండి కొంపోన వానినెదీరించి భగ్గురధునిజేసి నొప్పించవాడలిగి నాపక్షముల ఖండించితేరలిపోయెను. ఈవార్తనుమీ కెఱింగించువఱకు బ్రాణముల బిడికిలించుకొనియుంటిని. నేనికబుణ్యలోకమునకేగెద. నీవునీతండ్రియట్లనాకగ్నిసంస్కారము జేసిపోమ్ము. నీకుబుణ్యముండును.

రాము:—ఏమీ, లంకాధిపతియైన రావణుడా; మాజానకినిగొంపోయిన దురాత్ముడు. ఓరోరి, రావణా!

6 పాట బౌరా రావణ

చం. కనుమొఱగించి నానతిని ♦ గైకొనిపోయిన నిన్ను నీకులంబును దెగటార్చి నీకురణ ♦ భూమిసహాయము సేయువారలకదునిమిత్యదీయదుష్కృతికి ♦ దోడయియూఱక చూచుచున్నసూర్యునిగ్రహమండలిన్ ద్విజుల ♦ నుర్వరనింగిని రూపుమాపెదన్ |
లక్ష్మ:—అన్నయ్యా! దురాత్ముని పైనలుగుట సహజమే; నిరపరాధులపై నాగ్రహింతువా? శాతంపుము.

రాము:—తమ్ముడా! ఇప్పటికి నీతవార్తనుంత తెలిసినది. ప్రాణములగోల్పోయిన యీవక్షిందుండు మనతండ్రివంటి వాడగుటచే నీతనికగ్నిసంస్కారమొనరించి పిదపజానకిని గొంపోయిరావణుడెందుంచెనో యడవులనెల్లగాలించి కనుగొని యాదానవాధముని సంహరించుదమురమ్ము.

లక్ష్మ:—చిత్తము.

(ఇద్దరునిష్క్రమించెదరు.)

శ్రీ

లంకాదహనము.

చతుర్థాంకము

రంగము-ఋష్యమూకప్రాంతము

రామలక్ష్మణులు ప్రవేశించెదరు

రాము||

సీ॥ కందునాకన్నులక ♦ ఆపునీతిగనీత

వదనేదుంబింబ ♦ మెప్పటికినైన

అడుదునా స్నానమ ♦ వని జాలావణ్య

లీలాద్ధిలోన ♦ నెన్నాళ్ళకైన

విందునా అమృతని ♦ వ్యందనూజానకి

వేశల వాక్యమే ♦ వేశకైన

అరుగుదుమాఅయో ♦ ధ్యకు మైథిలిన్గాని

రమణతోనేముహూ ♦ ర్తమున కైన

గీ॥ ఇంకగను వసునా నీత ♦ యేటివెట్టి

అట్టిభాగ్యం బెయున్ననీ ♦ నట్టడవిని

భార్యగోల్పోవు తేడని ♦ ప్పగిది దిరిగి

శ్రీమలబడ నేలయిది వట్టి ♦ భ్రాంతి సుమ్మా.

ఎప్పుడా కూరరాక్షసుని కంటబడినదో, అప్పుడే నీతకొఱకొక జలాం

జలి వికువవలెను. తమ్ముడా ! అదృష్టహీనుడ నైననా తోపాటునీకీకష్టములేల ? అయోధ్యకు బోరాదా ?

లక్ష్మ|| నేనుమాత్రము విముక్తుడని పోవువాడనుకాను.

రాము|| అడుగో ! ఎవ్వడో, ఇటువచ్చు చున్నాడు.

అంజ|| ఓతావన వేషధారు లై నదివ్యతే జోమూర్తులారా ! మీరెవ్వరు ! మీనామము లేయ్యవి ; ప్రళింశ భూమికలనలరారి యుబాణ బాణానన ధారణంబునం జేసి మేరుధీరులచిత్తముల గూడనీరు జేయుచున్నారు. మీయుదంతమునుజెప్పినాస్వాంతమునుజల్ల జేయును.

రాము|| ఓభిక్షుకుడా, మేమురఘువంశసంభవులము, ధశరథపుత్రులము, రామలక్ష్మణులను సమాఖ్యగల వారము, తండ్రివను పురమావదిన గార్తెనసీతతో నరణ్యావాసమునకు వచ్చిదండకారణ్యమున బంచవటీతీరమున నామెను గోల్పోయియోవై దేహిజాడ నరయుచునిటు వచ్చితిమి. అదృష్టశోభలతోనలరారుకుండలముల భాసిల్లు నీవేజాతివాడవు, నీనామంబెయ్యది

అంజ|| (స్వ) ఓహో; తొల్లినాకు వరంబొసంగి నవును నిన్నునకుండలునిగనే మహాత్ములు గుర్తించెదరో వారేనీకు సేవ్యులని బ్రహ్మచెప్పి యుండెను. ఇపుడునాజన్మ సాగ్ధకమైనది. నాతపంబునేటికి ఫలించినది. వీరుకేవల దివ్యులయ వతారులని తెలిసికొంటిని (ప్ర) మహాత్ములార, మీవవిత్ర దర్శనమున ధన్యుడనైతిని. నేనువాయుదేవుని యనుగ్రహమున అంజనాదేవికి బ్రభవించిన వాడను, వానరజాతి వాడను, సూర్యును తుడైన సుగ్రీవును మాప్రభువు. మీశత్రుధారణమున భీతిల్లిమీచరిత్ర మరసి రమ్మనినన్ను బనువనీభిక్షుక వేషముతో వచ్చితిని. మీరుసుగ్రీవునితో సఖ్యము బాటించితిశేని. మీ

కు ముఖ్యోపకారము కాగలదు. రంకు. అదే, ఋష్యమూకవర్వతము, పరమపవిత్ర మూర్తుల మిమ్ముగాంచి తరించితిని, మీకిశే పదివేలవందనములు.

(అందఱు నిష్క్రమించెదరు)

రంగము—ఋష్యమూకము

సుగ్రీవుడు వానరులు సృజేశించెదరు

సుగ్రీవు॥ వానురులార, మనహనుమంతుడా వీరుల దోడ్కొని యిట్లేవచ్చుచున్నాను, కావున వారు మన కరాతులుకారని స్పష్టమగుచున్నది.

(రామలక్ష్మణహనుమంతులు సృజేశించెదరు)

సుగ్రీవు॥ (ఎదుర్కొని) మహాత్ములార, మీకువందనములు. (నమస్కరించును)

రాము॥ సుగ్రీవ, అభయోస్తు.

అంజనే॥ సూర్యనందనా, వీరు సూర్యవంశతిలకుడైన దశరథమహిళాలుని పుత్రులు. రామలక్ష్మణులను వారు. ఆశ్రితరక్షకులు, నీకభయ పరిదాతలు కాగలరు, నీతోజెలిమి జేసికొననే తెంచిరి.

సుగ్రీ॥ మహాపురుషులార, నాయుచ్చనతిధి సత్కారము గైకొనినా కభయప్రదాన మొనంగుడు. నాతోమైత్రీ వాటింపదలచిన నాచేతిలో జెయివయిచి అగ్నిసాక్షిగ జెలిమిని జేసికొనుడు. మీకునేను సహాయుడనై మీకార్యముల జేసెదను.

(కరముసాచును)

రామువా॥ సుగ్రీవ! (చేతులలోవైచి) అగ్నిసాక్షిగ నీతోజెలిమి జేసికొంటిని, నేనువంచ వటితీరమున నాలిని గోల్పోయియామె జాడనర యుచు నెందును గానక పరితపించు నాకునీవు సహాయ

పడవలయును. నీవునన్నభయము గోటితివి కావున నీకుభయ
కారణమేమో చెప్పుము. నీయభిమత మీడేర్చెదను.

సుగ్రీ॥ పృథ్వాతమా; ఇంద్రానందనుండు వాలినాయగ్రిజుండు. ఆతడు
నారాజ్యమును గైకొని నాభార్యన పహరించినన్ని బురము
నుండి వెడలనడచె. వానికిజడిసి యారనికి దుష్ప్ర వేశ్యమైన
యీటువ్య మూకంబున వసించుచుంటిని. కావున వాలినిని
గ్రహించి నాభార్యను నాకిప్పింపుము. ఇదేనిన్ను శరణు
జొచ్చితిని?

రామ॥ రవిసందనా; వాలియిట్లు నేయుటకుగారణమేమి?

సుగ్రీ॥ స్వామీ; మయని పుత్రుడుచుదుండుభి యనువాని యన్నయు
నైనమాయావి యనురాక్షసుండొక నాటిరేయి వచ్చిసింహ
నాదంబు సేయమాయన్నవాలి వానితో బోటి తరుమనాద
నుజుడొకకొండబలమున జూచ్చె. మాయన్నయు వానివెన్నంటి
లోపలికిపోవుచునన్న బిలద్వారంబుననుండనియ మించె.
గొంతకాలమున కాబిలమునుండి రుధిరము ప్రవహించెను.
మాయన్నకంఠధ్వని దైన్యముగావినవచ్చెను. ఇట్లునంవత్సరము.
కడచిన మాయన్న మరణించి నట్లైంది యారక్కసుండు మర
లివచ్చి నన్ను బాధించునను భీతిచే గొండబిలమున కడ్డుగవేటా
కకొండను అడ్డువెట్టిపురమునకు వచ్చితిని. అప్పుడుమంత్రులు
వానరరాజ్య మరాజకముగ నుండరాదని నన్నభిషేకించిరి.
కొన్నాళ్లకు వాలివచ్చి తానుమరల రాకుండ నేర్పి చీసితిని
యెంచినన్ను జావగొట్టి నాభార్యను అనుభవించుచున్నాడు.
వాలినిహతదుండుభిరక్త మీటువ్యమూకంబున బ్రవహిం
పనందు దహనిష్ఠతో నున్నమతంగు డాగ్రహించి వాలియీ
కొండ్రువేళించిన మరణించుననిశపించుటచే నిర్భయముకదా

యని నేనిందు మంతులతో వసించుచున్నాను. కావునవాలి

నివధించి నాభార్యను నాకనుగ్రహింపును. ఇదేనాప్రార్థనము.

రాము|| ఇనతనయా;భయములేదు. నామాటవినుము.

చం|| అమరగణంబు తోడదివు * రాంతకు డడ్డమువచ్చుగాకలో

కములు ప్రియంబుచే నతని * గాయగనాపయి మూగుగాకవి

శ్వముతల క్రిందు నైనవల * వానినిజలపితృనీయ పత్నిమో

దమునున గూర్చు వాడనది * తప్పినరాముడ గానునమ్ముమా.

సుగ్రీ— మహాప్రసాదముచే చేకొంటిని. కృతార్థుడనైతిని. రామ

చంద్రప్రభూ;

చం|| గిరులను కందరమ్ములను * కీచకగుల్మముల స్వనంబులన్

ర్షుచులరహస్యసీమలను * జయ్యననార సితద్విరోధినిక

దురమున గూల్చిమిహృదయ * దుర్భరతాపము వాయునట్లుమి

తరుణిని మీకుగూర్తునటు * తప్పిన భాస్కరసూతిగాఁజుడి.

రాము|| బలిరా,సుగ్రీవా; నీవాక్సహాయమునకు సంతోషించితి.

సుగ్రీ|| రామచంద్రప్రభూ;మఱి యొకమాట, ఒకనాడ పరాస్థాంబు

నగగనంబున “హారామా,హారామాయని” యార్తధ్వని వినవ

చ్చినది. అంతట మింటివైపు జూడజైనుండి యొకయాభ

రణముల గట్టిన మూటమాచెంత బడినది. దానినీచెట్టు

తొట్టలో గాచియుంచితిమి. పరీక్షించెదరు కాక.

(పోయి వస్తువలమూటదెచ్చి రామునకిచ్చును)

రాము|| అహా;ఇంకను సందియమేమి?

మ|| ఇలుగుంబైట చెఱంగు తున్కయిదిమా * సీతావధూశ్రోణిచ

క్రీలనత్కవిఁటార్థమియదియెని * క్కంబిందులోనున్నమం

జలమంజీరముసీతకాలిదియెపాం * సుస్ఫూర్తిచే బ్రుంగినా

లలనాడై న్యము దుర్భరంబనుచు దె * ల్పన్వచ్చెనీధాత్రికన్.

(కన్నులనద్దుకొని)

ఓమహిమంజరమా :

- చం॥ అనురుకు సీతదోడ్కొని వి • యత్పథమందునబోవనెంతగా
వ్యసనముజెందెనోహృదయ • వల్లభరాఘవరామ పోవవా
యసమవివన్ధహాబ్ధిబడి • పాణిముబాయగనుంటినంచునీ
రసపడియెంతమేడ్చినోబి • రానవచింపుము నీకుమొక్కెడ॥

సుగ్రీ:—ఆర్యా; విచారించకుము. అనతికాలమున నీయావదగడువంటె
ట్టగలను. ఏకవిధసంతాపభాక్కులమైన మన దుఃఖభారము
మనకేతెలియును గాని యన్యులకు దెలియనేరదు?

రాము:—అగునిష్పాదు విచారించిన లాభమేమి; ముందుగనీయభయ
ప్రదానము నిర్వర్తించెదను.

సుగ్రీ:—బాబూ; వాలియన సామాన్యుడు కాదు. జగంబులనన్నిం
టినిగెలువగల పరాక్రమశాలి. మిమ్ము బరీక్షనేయుచున్నానని
తలపకుడు. ఒకబాణంబున సప్తసాలముల నెఱచుభేదించునో
పదహాతిచేనిదుందుభి కళేబరము నిందుండి యోజనమువఱకు
నెవ్వడు మీటునో అట్టిదోర్బలశాలియే వాలిని జంపగలవా
డుకాని అన్యులవలన గానేరదు. కావునదద్విషయమైయోజిం
పవలయు.

రాము:—కంపీంద్రా, నీసంశయమట్లుండుట సహజమే? నేనందుకుసందే
హించువాడచుకాను. ఇదేచూడుము.

(దుందుభిని సఖాగ్రముచే మీటిఒక శరముననేడుసాలముల
గూల్చును. వానరులు గంతులువేయుదురు.)

సుగ్రీ:—ఓహూ! మహానుభావా ; రామచంద్ర, (పదములవ్రాలి)

చం॥ అరమరలేదునీవునన • జాతుడవాద్యుడ విందిరామనో
హరుడవె నన్నునిట్టివివ • దాంబుధిచుండి నమూర్ధరింగా
నరుడవుగా జనించితి వ • సంత త్వదీయభుజోరువిక్రమ
స్ఫురణవిమర్శనేయగగ • పుల్ తగువారెయసుగ్రసింపుమా.

అంజ:—బలే, బలే, యానందము, మహాయానందము. (గంతులిమచు)

ఉ॥ కాంచితబూర్ణమోదమును • గాంచితసార్థమునాదు జన్మకున్
గాంచితగన్నులార ద్రిజ • గత్పరిపాలన దివ్యమూర్తిని
గాంచితమత్సర్యలను • గైకొన నర్హునిలోకసేవ్యునిన్
గాంచితమత్స్రభూత్తముని • గన్నులకల్మిఫలింప నీయెడక.

7 పాట దర్శించితి

స్వామీ ఆదిదేవానారాయణ !

ఉ॥ నీకరుణావలోకనఘృ • ణీనివహంబులు సోకుటన్లదా
లోకమునమ్ముచాంబునిధి • లోలతరంగములందునూగి సా
ఖ్యాకంఠైయనంత విభ • వాతిశయంబున గ్రాలుచుంటదే
వాకమలాక్ష నీచరణ • పంకజదాస్యము నాకొనంగవే.

(నమస్కరించును.)

రాము:—ఓసుగీ! వాంజనేయులార ! మీయనంతభక్తికి నానందించి
తిని. ప్రస్తుతకార్యము వాచీనిగ్రహము కావున దత్త్రయత్న
మునకు జోవుదము. రండు.

సుగీ:—మహాప్రసాదము-

అంజ:—ఈలాగునరండు. పోదము.

(అందరునిష్క్రమించెదరు.)

రంగము—కిష్కింధ

వాలిసుగ్రీవులు ప్రవేశించెదరు.

వాలి:—ఓరీ! సుగ్రీవా,

ఉ. మొన్నటిదాక నన్నుగని • మూలనడంగిన వాడవివృడ
త్యున్నతినన్న భీకరర • శోర్వకినన్బిలువంగనేలతా
చెన్నటి ! ఇప్పుడే ఘనుని • స్నేహము కలైను తీర్తునిడ్డై
మున్నరికంబునీడు ప్రభు • ముచ్చట నిల్వము సూర్యనందనా.

సుగ్రీ:—ఓరీ, భ్రాతృభార్యాపహరీ! వాలీ; అతిక్రాంతధర్మపథుండవై
న సీమహాపాప మిప్పటికి నిండినదని తెలిసియింతవఱ కుపేక్షిం
చియివ్వడెదురు పడితినిక నీదుక్కుయము సాగదు. రమ్ము.
రణమునేయుము. నిన్నిప్పుడే యమనదనంబున కినిపెదను.

వాలి:—అలాగునా; అటులైన రమ్ము.

(ఇరువురు యుద్ధమునేయుదురు.)

సుగ్రీ:— (నవ్వి) అక్కటా! రాముడాలస్యము నేయుచున్నాడు.
వీనిముష్టి ఘాతములకు బ్రాణములు కడముట్టుచున్నవి.

(చెట్టుచాటుననున్న రామునిజేరెను)

వాలి—ఓరీ, తుచ్చుడా! ఇంతమాత్రపు పరాక్రమమునకేనా నన్నాజికి
బిలచితివి. ఛీ, పాడుబోతువు. సీతోనాకేల—

(నిష్క్రమించును.)

రాము—సుగ్రీవా! నీవుతిరిగి వచ్చినసంగతి నాకు దెలియును. మీరిరు
వు రొక్క రూపముగలవారగుటచే నిన్నే కూల్చెదనేమోయని
భయపడి యుపేక్షించితి. ఆసవాలుగ నీవీగజపుష్పమాలను
ధరించిపోయి కృమ్మరవానిని రణమునకు బిలుపుము—

(పుష్పమాలవేయును)

సుగ్రీ—దేవా! ఆలసింపకుమా!

(నిష్క్రమించివచ్చి)

ఓరీ, వాలీ: దుశ్శీలీ రమ్ము. రమ్ము. నేనుపారిపోతిననితలంచితి
వా? వేగరమ్ము.

వాలి—(ప్రవేశించి) సుగ్రీవా! నీవివునుసార్థకనామధేయుడవై తివిరా!
కానినీవివ్వకు నాచేతహతగ్రీవుడవు కాగలవు.

సుగ్రీ—అటునేయువచ్చు. సీలోవుననీవు చావకున్న రమ్ము.

(ఇద్దరు యుద్ధమునేయ రామశరము వానిని గూల్చును.)

వాలి—హా, భయంకర శరపాతము. మనీయప్రాణాపహరణ ఖ్యాతము హా, విలయకలనుహా భైరవశూలప్రతీక్షము ! బేరా; ముష్టి యుద్ధమునకు గడంగిన నుగ్రీవునకు బాణమెక్కడ? మతెవ్వడో దీనిని విడచియుండనోవును. అనుగో, ఆ చెట్టు చాటున నెవ్వడో విసీల నీరదశ్యామాంగుడు. ఓహా! తెలిసినది. రామా ! నీవేనా. యిట్టితనకర సమరము తేసినది, ఓహా! రఘు కులమునకెల్ల కళంకమును దెచ్చితివే? నిన్ను ధర్మరక్షణ పరతం త్రుడని మునులెల్ల వ్రాసొనుచునురే? అట్టినట్టిర్తిని ఖలంబు చేసికొనుటకు గాక నన్నీరీతిని చెట్టుచాటునుండి కూల్చెదవా? అక్కటా; కిరాతుడైన నిష్టియకృత్యమునకొడిగట్టడే, శివశివా! నీవెటువంటి ప్రభుడవు, రామా.

రాము—వాలీ; నీవధర్మపరుడవై సోదరునిభార్య నపహరించిన పాప కర్ముడవగుటచే నాద్యులచే ధర్మాధికారమున నియోగింప బడిననేను నిన్ను వధింపవలసి వచ్చినది. అంతియెకాక రాజులకు మృగయావిహారమవశ్యాచరణీయంబు. నీవుశాఖామృగంబవు. నరపాలురు మృగంబుల హింసించుపట్టుననుచుల్లుబన్నుటయు మాటులొగ్గుటయు నాచారమైయున్నది. కావుననన్నీవాడేసింప బనిలేదు.

(తార అంగదును ప్రశేశించెదరు.)

తార—హా, ప్రాణేశ్వర! భుజబలవిక్రమంబున ద్విభువనంబుల గెలువ గలవాడవగుటచే నీకిట్టియకాలమరణము సంభవింపదని తలం చితిని. అయ్యా! నీకింతలోనే యాయువుచూడినదా? నాథా!

అంగ—తండ్రీ; నీకుమారుని నన్నెవరికర్పించెదవు? మమ్ములదుఃఖమున ద్రోసి నీవుమరణవేదననొందుచుంటివా! జనకా?

వాలి—హా, జీతేశ్వరీ విచారంపకుము. కుమారా; కంటదడివెట్టకుము. స్వయంకృతకర్మము ప్రతియుపాధికిని అనుభవింపక తప్పదు.

తార—రామా ! నీవుజగత్కల్యాణగుణుడవని యాదురు. బొగ్గులకై కల్పతరువునుబాడచినట్లు సుగ్రీవునిజేబట్టుటకై నానాధుని అన్యాయముగ జెట్టుచాటుననూడి కూల్చుటేటిన్యాయము? సుగ్రీవుడు చేయుపాటి యుపకారము నామగడు చేయలేకపోవునా? నీభార్యనపహరించిన రావణు ననేకసార్లు పరిభవించిన మేటిబలశాలియే! నాభర్తనేచేవట్టిన నీభార్యను క్షణములో నీవశము చేయకుండునా; అక్కటా, యెంత యమంగళకార్యమును జేసితివి. ఓయీ; ఒకసుగ్రీవుడువచ్చి నీతోనేదియో చెప్పినప్పుడు వానినిబిలచి యతనివాగ్ములమునుగూడ విని నేరముచేసినవానిని శిక్షించెదరుకాని కేవల సుగ్రీవుని మాటనే పాటిచేసి వాలిని వధింతువా? నీభార్యకబుద్ధి యిట్లెలతగులవడి పోవలయును? భార్యవియోగదుఃఖ మనుభవించుచు నాకు భర్తవియోగమునుగలిగించితివే. నిన్ను నేనుశపింపక పోవలేను కానినీవలె త్వరపడిననన్ను లోకమునిందించునని యొర్పికొనుచున్నాను.

వాలి—తారా ! నీవు ఆమహానుభావునిపై నాగ్రహింపకుము. ఈ నామరణము నాదుష్కర్మఫలము.

రాము—తారా; కక్షదారుల వాక్యములకంటె ధర్మపీతాధికారమును వహించిన మావిమలాంతః కరణమునకు దోచినయదార్థము ననుసరించి దోషా దోషములనిర్ణయించుకొని ఆపరాధిని శిక్షించుట రాజులకు ధర్మము. అందువలన నీవునన్ను ఆక్షేపింపవలదు. సుగ్రీవు కృతాపరాధియగు వాలికిష్టుమరణదశ పరమేష్టిచేనిర్ణయింపబడినదని తలంచుము. గతాయువులకొఱకు విలపింపకు, నీభర్తకు వాచేమరణముకలుగుట, సద్గతులనందుట కొఱకుగాని వేఱుకాదు.

వాలి—రామచంద్రా! నీవువచ్చిచినదినిక్కము. నీవు నాకుబుణ్యలో
కము లీయగల పురాణపురుషుండవు. నాలంత్యదశకు నేను
చింతింపను. నాచిన్నకుమారు నంగదుని నీవశముజేసితిని.
అబ్బిడ్డను సుగ్రీవునిబోలె చూచుకొనుము. వానికి గిష్కింధా
సామ్రాజ్యమునకు మావరాజ్యపదవిసొసంగుము. సుగ్రీవా;
ఇంతటితో నాయందునీకు బగలీతిపోయినది. అంగదకుమారు
నీపుత్రునిగ బ్రేమించి సంరక్షించుము. నేనొనర్చిన యపచార
ము మరచిపోమ్ము. రామా, కళ్యాణగుణధామా, నీశరవేదన
నేను నహింపలేకున్నాను. నీవు ప్రయోగించిన శరంబును
నాకుక్షినుండి యుక్తులిగవుము. అదిగో, నాకొఱకు దివ్య
విమానమువచ్చినది. తారా; ఇకనేను పోయెదను. భగవంతు
డైన శ్రీరామమూర్తిని ధ్యానించుచు నంగదకుమారునిరతీం
చుకొనుము. ఏడువకుము. ఏమి, రామా, ఇంకనాకు సెల
విమ్ము. కుష్టా, అంగద, రాముడు జగములకుదండి. నీవా
తనినేదించి బ్రతుకుము. శ్రీరామమూర్తీ! నీకునమానప్రసాద
నములు.

రాము—(శరమునులాగి) వాలీ, నీవుపుణ్యలోకమునకేగుదువు.

వాలి—హా, శ్రీరామా, రామా, —(మరణించును. తెరపడును.)

రంగము—ప్రసాదవరాచలము.

రాముడు—బేరా! కాలమహిమ; అగ్నిసాక్షిగనాతోడ మైత్రీని
గావించికొని నాచేత శాత్రువసంహారముజేయించి కిష్కింధా
సామ్రాజ్యమునకు నాకతంబున బట్టభద్రుడై సుగ్రీవుండు
నాకార్యమును మఱచి ప్రమత్తుడై కాంతాలోలుడై ప్రవ
ర్తించుచుండెనే; పధికజనసంతాపకరమైన వృద్ధువు నెట్టెటు
లోగవ్వముమీదనడిపించితిని. అప్పుడేశశరద్రుతువునగముగతిం
చెను. నమరయోగ్యమైన హేమంతము తొంగిచూచుచున్నది.

ఉ. ఎప్పుడువానరుద్దిశల • కేగుటాజానకి సేమవార్తల
జెప్పటలెన్నడో ఖలుని • జెండుటయెప్పుడో భార్యతోడనే
నెప్పుడు సౌఖ్యమొందుటాయ • హీనముదంబునుగాంచుటెన్నడో
దెప్పరమయ్యె నాశ్రమము • దీప్తిములయ్యెను వానరంబులు
అయినను సుగ్రీవుని దోడ్తెచ్చుటకు లక్ష్మణునిబంపితినికాదా; కాని
యీతడు సులభకోపుడు. ఆతడా; వానరుడు, కోతులతో
జలగాటము కార్యహానికరమేమోయని సంకోచింపుచున్నాను.
(ముందుజూచి) అవుగో, లక్ష్మణుడు సుగ్రీవ హనుమదాది
వానరులతోవచ్చుచున్నాడు.

| (లక్ష్మణ సుగ్రీవ హనుమదాది కపులు పోవేళించెనరు.)

సుగ్రీ—మహాత్మా! రామచంద్రప్రభూ; రక్షించుము రక్షించుము.
శా॥ కామాంధుండ బ్రభుసౌశాసనతిర • స్కాదుండ బ్రత్యుపకా
రామోదంబును విస్మరించితిని దు • ద్వాగుండ స్త్రీలోలుడ
స్వామీ, నాయవివేకముగ మరుపుగా • జాలింబునైరింపు మీ
ధీమంతుడవు స్వల్పబుద్ధి గలకో • తిన్నేను రక్షింపుమా.

రాము—సుగ్రీవా! ధీమంతులకైన బ్రహ్మాదముకలుగుట సహజము.
కడచినదానికై వగవరాదు. ఇకభవితవ్యమును నిర్ణయింపుము.

సుగ్రీ—స్వామీ! ఇదిగో, హనుమదాది స్లవంగనేనను దోడ్కొని
వచ్చితిని. అనేకకోటులు మహానమ్మర్థులిందున్నారు. దుష్టుల
కార్య ఘటనాధారేయురీ సందట నాల్గుభాగములుగా విభ
జించితిని. ఈవిసతముఖవానరసేనను తూర్పుదిక్కును బరీ
క్షింప బంపెదను. శతవలిప్రముఖ కపియాధంబు సుత్తర
దిశ పరీక్షింప నియోగించితి. ముషేణాది వనచరులను బళ్ళి
మదిశాన్వేషణార్థము నియమించితిని. ఇకరావణుని నివాసము
లంకాపురమగుటచే నచ్చోటునకు మహాపరాకృమవంతుల

ననువుట యుక్తముగనుక హనుమజ్జాంబవదాంగదాదివాసరుల
దక్షిణదిగ్విలయమునంతయు వెదుకుటకేర్పరచితి నింకదేవర
యాజ్ఞనొనఁ గవలయు.

రాము—సుగ్రీవా! ఎట్టివారి నెచ్చోట కనుపవలెనో, ఎవ్వరెట్టిసా
మర్థ్యముగలవారో, నీవెరింగినంతనాకు దెలియదు. నీనంవి
ధానము మెచ్చుగినది. వీరుతిరిగివచ్చుటకు గమనాంగవలయు
అట్లునియమింపకున్న గార్యదీక్ష సక్రమముగ జఱుగదు.

సుగ్రీ—చిత్తము. అట్లేచేసెదను. ఓ వానరనాయకులార, మీరతి
శ్రద్ధతో గార్యదీక్షవహించి మీరుపోయిన దిక్కులయందున్న
భయంకరారణ్యముల, కొండగుహల, నదుల, బొదలవే
యేల? అచ్చోటగల సర్వస్థలముల నొకటి నైన విషువక పరీ
క్షించుడు. అందెచ్చుటనైన జానకీదేవి కన్నడిన నామెను
మీలో నెవరైన మహాసమర్థులైనవారు రక్షించుచు గొందరి
చ్చోటికివచ్చి వార్తజెప్పుడు. రావణుడగవడనేని వానిని
బ్రాణావశిష్టునిగజేసి బంధించియుంచుడు. మీకందఱకొక్క
మాసముగడవిచ్చితిని. ఈలోపుగరాక నాయాజ్ఞసతిక్రమించి
ఎందైన బ్రాహ్మమాలితిరేని మీశిరంబుల నాఖరాసిచే నఱికి
వై చెదను. ఎల్లెన నీగడవుదినములలో వై దేహివార్తతీసికొని
రావలయును.

అందరు—ప్రభువాజ్ఞ శిరసావహించి కార్యమును నెరవేర్చుకొని
వచ్చెదము.

రాము—అంజనేయా! అందఱికంటె దక్షిణదిశాన్వేషణార్థ మరుగువాడ
వగుటచే నీయందెక్కువ కార్యభారము మోపబడియున్నది.
నామనోదృష్టి యహర్నిశలు నీతాక్షేపమును దెచ్చు నీరాక
కెదురు సూచించుచును. నీకందు ప్రాణవల్లభి కనపడనేని
యామె తో నిట్లనుము.

సీ. దనుజాప హృతవంచు ♦ విని బ్రోవలేక జీ
 వచ్చవంబుగ నిల్లు ♦ బ్రతికితనుము
 పాణంబులైదు సీ ♦ పయినిల్పి కొనయాపి
 రినిమాత్రమేకల్గి ♦ మనితిననుము
 నినుమదినెంచి క ♦ స్మీరు నింపనివేళ
 యేలేదనుచు వచి ♦ యించి తనుము
 నీయున్నివినవెంట ♦ నేడై త్యుద్రుంచి ర
 క్షించెదనంచు వ ♦ చించి తనుము

గీ. నమయ మరుదెంచునంతకు ♦ సైపుమనుము
 అజాని విధిదాట దరముగా ♦ దంటిననుము
 కనులుమూసుకు గాలంబు ♦ గడుపు మనుము
 హగలకుండగ ధైర్యంబు ♦ బూనుమనుము.

హనుమన్నా! జానకి ఈమెయే యని తెలిసికొనుటకు నీకుగొన్ని
 యానవాళ్లు చెప్పచున్నాను. పద్మినీజాతి స్త్రీయగుటచే నీత
 యున్నప్రదేశమంతయు బద్మసుగంధముచే వ్యాప్తమగును.
 సర్వలక్షణ సంపన్నమైన ముఖచంద్రమండలంబున నిందీవరం
 బులబోలు విశాలనేత్రముల భాసిల్లునది. బంగారువ వంటి
 మేనుగలది. మిక్కిలి పొడవును కురుచయు కానిది. నన్నువిడ
 చియుండుటచే నసంస్కార కచభారముకలది. సాధ్యలక్షణ
 ములు కలది. భ్రామధ్యమున విభూతిరేఖకలది. వీటినిబరిశీ
 లించి జానకి యని తెలిసికొనుము. మరియు ననుక్షణముననిన్నే
 స్మరించుచుండును. నిన్నుగాంచి యామె రామ
 దూతవని విశ్వసించుటకు నాపేరుగల యంగుళీయ మిదియే
 కై కొనుము. (ఇచ్చును.)

అంజ—(రామాంగుళీయముగొని కనులనద్దికొని) మహాప్రభా; చిత్త
 ము. అట్లే చేసెదను. మహాప్రసాదము.

చం. దొరికిను నాకునేడుముని • దుర్లభమైన భవాంబురాశినం
తటనవవిత్త్రానాక విబు • ధవ్రకరంబు కిరీట రాజమం
దిరవుగదాల్చురత్నము మ • హావలయాధిప రామనామ భా
సురమగునంగుళీయము త్రి • శుద్ధిగమాళి ధరింతు నీయెడన్.
(ఉంగరమును మస్తకమున బెట్టుకొని గంతులు వైచుచు)

(7) పాట.

రాము—హనుమన్నా ! నాయందలిభక్తియే నిన్నుగార్య సాఫలము
నందిన వానిగా జేయును. నీకుభద్రముకలుగును. పొమ్ము.
సుగ్రీ—నేనుంచిన గడవుదినముల మఱువకుము. పోయిరమ్ము.
హను—చిత్తము—

(నిష్క్రమించును.)

రంగము—పర్యవేతము

(హనుమదాంగద జాంబవంతాది కవులు ప్రవేశించెదరు.)

అంగద:—హనుమంత, జాంబవంత, కవులార ; మనమందఱముగా
భాంధకారపర్యవేత గుహనుండి మాన్వయంప్రభాకరుణాకటా
క్షమున బైలువడి యందుండి యింతవఱకుగల ప్రదేశంబులగా
లించియు జానకీదేవిజాడ గనుగొనలేకపోయితిమి. ఇప్పటికి దక్షిణ
సముద్రముదఱికిజేరితిమి. యికనన్వేషింపదగిన భూమియేలేదు.
మనప్రభువునిర్ణయించిన మానముగడవు దాటినది. యిప్పుడు
మనమేగి పూజ్యుడైన శ్రీరామచంద్రునిదగ్గించినచో భార్య
వియోగసంతప్తహృదయుడై యాతడుమనపై నలుగును. సుగ్రీ
పునియాజ్ఞయా, అవిలంఘ్యము. సహజకోపుడైన సుగ్రీవుడు

మనలదప్పక వధించితిరును. ముందుభవితవ్యమేదోయోచించువు.

హను:—అంగదా ! ఇట్టివ్యర్థవాక్యమును బ్రభువులతో విన్నవించుటకు మనకు మొగ మెట్లుచెల్లును. కావున మనకందఱకుమరణమే శ్రేయమువలెగను పట్టుచున్నది. కటకటా ; శ్రీరామచంద్రా నీకార్యమునకు సమస్తభూతకోటియు సహాయపడుచుండ మనముపకారము నేయలేకపోతిమను విచారము నన్నుదహించుచున్నది.

సుగ్రీ:—అట్టివిచారవహ్నిసంతాపముమనలందఱిని దహించుచున్నది. చివరకు బక్షికులుడైన జటాయువంతవాడు, సహవై దేహిని దస్కరించుకొని గగనమునుండి పోవురావణునదుర్మోచి తన పాణిముల గోల్పోయినాడు. మనమందులో సహస్రాంశమైనయుపకారమునేయలేకపోతిమి. కావున మనము పాణియోపవేశమున బాణిముల బాయుటయే యుత్తమము.

సంపాతి:—(వవేశించి తనలో) అధికక్షుధాగ్నిచే జరకాలముచుండి తపించు నాకాహారముగా నీవానరులనిందు భగవానుడు ప్రవేశింపజేసినాడని సంతోషించితిని. కాని వీరు శ్రీరామకథావృత్తాంతమును నాతమ్ముడు జటాయువు సంగతిని చెప్పకొనుచుండుటచే వీరలబ్రేమింప బుద్ధికలుగుచున్నది. (కవులసమీపించి) వానరులారా ; మీరేకార్యమునకై ఇచ్చోటజేరితిరి. శ్రీరాముని కథను జటాయువు నుదంతమును జెప్పకొనుటకేమి హేతువు ? ఆవార్తను వినవేడుక పడుచున్నాను. ఆనతీయుడు.

అంగద:—ఓపక్షిప్రభువా ! రఘుకులతిలకుడైన శ్రీరాముడుభార్యయైన సీతతోడను తమ్ముడైన లక్ష్మణుని తోడను అరణ్యావాసము నేయవచ్చి దండకారణ్యంబున జానకిని గోలుపోయి యామెనన్వేషించుచురాగా నొక్కచోట ఖండితపక్షుడై పడియున్న

జటాయువను పక్షినాధునిగాంచ నాఖగేంద్రుండు సీతనురావ
ణుడు తక్కువించి కొంపోవుచుండ దానువానితో బోరిరెక్క
లనరుకబడితినియు రావణుడా వైదేహిని గగనమార్గంబున
గొంపోయెననియు జెప్పినాడట, మేమిప్పుడా శ్రీరాముని ఐను
పుసనురామనఖుడైన సుగ్రీవుని యానతిచేతను జానకీదేవివన్వే
షింపవచ్చి యెందును మైథిలిజాడీసరయలేక యింకబ్రాయో
వతేశమున బ్రాణముల బాయదలచి పక్షులు సైతమురామ
కార్యమునకై ప్రాణములర్పించెనే ; మనముపకారము నేయ
లేకపోతిమని చెప్పకొను చున్నాము.

సంపాతి:—హా, సోదరా ! జటాయూ ; మనమునాడు భానుమండ
లమును గవిసినప్పుడా ఖరకరుని వేడివెలుంగులసింపు కమలిపో
వుచుండనారెక్కలచుట్టుపట్టి రక్షించితి ! నీవిప్పుడు దుష్టరా
వణుని కతంబునమరల రెక్కలకాపాటవము సంభవింపమర
ణించితివా ? తమ్ముడా ! కాని పురుషోత్తముడైన శ్రీరాము
నినిమిత్తమై ప్రాణముల సర్పించినవాడవగుటచే నీవుపుణ్య
లోకసౌఖ్యము ననుభవించువుగాక !

హను:—ఓయీ ! నీనామమేమి ? నీవు మాకాపుడైన జటాయువు
సోదరుడ ననుటచే నీయందుమాకధికభక్తి విశ్వాసములు కలి
గినవి. నీవువైదేహివార్త నెఱింగినచో జెప్పిమమ్ముద్ధరించుము.

సంపా:—వనచరులారా ! ఎఱుగుదు నొకనాడు గగనంబునుండి పోవు
చుండ “ హా రామా ! లక్ష్మణా ! ” యని కన్నీరుగా విల
పించుదాని, భువనసుందరిని, అలంకార రహితను, సీతనాడు
రాత్ముని రథముననున్నదానిని, దిలకించితిని. అప్పుడు మితి
మించిన యాగ్రహము కలిగెనుకాని భానుమండలతీక్ష్ణమరీచిక
లమాడిపోయిన పక్షముల కలవాడగుటచే శక్తిలేక యూరకుం
టిని. వాడమెను లంకలోనికి గొంపోయి రాక్షసకాంతలరక్ష

ణమున నుంచినాడు. లంకయిచ్చటకీ నూరుయోజనములదూరమున్నది. ఇయ్యది శ్రీరామకార్యమగుటచే మీలోనమధ్య జన్మతో వాయువధంబవలంబించిపోయిన నచ్చోటికి జేరగలడు. వానికవశ్యము జయము కలుగగలదు. మీరునిరుత్సాహము నందివిచారించక పోయితిమిండు. నాతమ్ముడు జటాయువునకునుదక కీయలాచరింపవలయును. నన్నుగొంపోయి యానముద్రోతీరమునకు జేర్చుడియుపకారమొందింపుడు.

అంగదు:—ఖగేంద్రా ; అటులేచేసెదము. వానరులారా ; యీపక్షి రాజును నముద్రోతీరమున జేర్చిరండు.

వానరు:—చిత్తము—

(పక్షినిగొంపోవుదురు. మరలవచ్చెదరు.)

అంగదు:—జాంబవంతాది వానరులారా ; శతయోజనవిస్తీర్ణ వారాశి నిలంఘించుటకు మీ కెంతశక్తియున్నదో తెలుపుడు. నేను ఆ వలియొడ్డున జేరగలనుకాని మరలరాలేనని భీతికలుగుచున్నది.

వానరు:—మూలోనెవరికిని అంతమాత్రపు శక్తికూడ లేదు.

జాంబ:—యువరాజా ! నేను అనేకయుగముల నాటిముదునలని.

నేనునుదాటలేను. కాని ఈనముద్రతరణమునకు నర్హుడైనవాడు వాయునందనుండు తప్పమతెవ్వరును లేరు. అతనిబలంబా తడెఱుంగడు. నిజముగ నీవయోరాశిమహానుమన్నకుపల్వలప్రాయము. ఏమి, ఆంజనేయా ! ఊరకచూచెదవేమి ? నీవంటిమహా బలనంపన్నుడు, నీవంటిభరాత్రిమైకనిధి. మాకుకొంగు బంగారమై యుండనీస్వల్పకార్యమునకు యేమింతయోజంపవలయునా ? లేమ్ము. నముద్రలంఘనమునకు బ్రయత్నింపుము;

అంగదు:—మహాబలనందనా ; నీప్రభావమనవద్యము. మూలోకాదుగదా ; చతుర్థ శత్రువనంబులందును నిన్నుబోలినవిక్రమసింహులులేరు. నీసత్యవ్రశస్తి నెఱిగి యుంటినిగనుగనేముందుగ బెరవారల శక్తిపడిగితి. ఇదిశ్రీరామకార్యము. నీవు శ్రీరామభక్తుడవు.

అంతియకాక ఈకార్యభారమంతయుబ్రభువులచే నీమూలియం
దుంచబడినది. లేమ్ము. నడుముబిగించుము. నీకీర్తిచంద్రికలన
ఖలదీశల వెలిగించుము.

హను:—(లేచియాటోపించి) మిత్రులార ; వానరులార ; ఇదిగో ;

నాపరాక్రమమును జెప్పెద నాకర్ణింపుడు.

నీ. చేయుదునాపేమ * శిఖరికేయిన

దక్షిణాలోకముహూ * ర్తంబులోన

ముంతునాపమనాలు * భువనాభిభాణివి

క్షేపితాబ్జలాన * జటికలోన

వినరుదునావార్ధి * వినువీధికురుదేహ

వాయుతీవ్రతతెప్ప * పాటులోన

ఎగురుదునావార్ధి * లేడిటికవలికి

నవలీలగాను ఓ * ఇంబులోన

గీ. తిలుగుదునొవేయి సాగులా * తరణిచుట్టు

నుదితుడై యస్తమానంబు * నొండులోన

అక్కమింతునొడెనల దే * హంబు బెంచి

యమరులబ్బురపడి చూచు * సంతలోన.

అంగ:—అంజనేయా ! నీకట్టిప్రభావనంపద కలదుగనుక నీవీకార్య

మునకు దగినవాడవని ప్రత్యుత్థానము నేయుచున్నాము.

సుగ్రీ:—నందియమేమి ; హనుమంతుడు కారణాంతరమున నిట్లుద

యించినవాడు కాని కేవలవీక్ష్యమూర్తియే ; అంజనేయా ;

ఇకజాగేల ; అదిగో, మహేంద్రాద్రి. దానియున్నతశిఖరము

నధిష్ఠించి జలరాశినుత్తరింతువుగాక. రమ్ము. సర్వభాసీకుజ

యంబాకలుగును. నీకునవ్వుమారుతకులు తోడుపడును.

హను:—పెద్దలయాశీర్వాచనము శిరసాధరించితి.

(నిష్క్రమించెదరు.)

శ్రీ

లంకాదహనము.

పంచమాంకము.

రంగము—లంకాపురకవాటము.

హనుమంతుడు ప్రవేశించును.

హను—శ్రీరామకరుణాకటాక్షమునలంకాపురసింహద్వారమును జేరితి.

గీ॥ ఇంకగూర్తాసురులతేజ • మింకగలద

టంచుదెల్పెననంగన • హస్కరుండు

చప్పజల్లారినట్టితే • జంబుతోడ

నస్తగిరికందరమ్మున • నస్తమించె.

ఈసింహద్వారమును భేదించిపురములో బ్రవేశించుట కిదియేమంచి నమయ్యెను. ఆహా! ఈలంకాపురపుపాకారమే యీతశోభ వహించియుండ బురమొలరమణీయముగ నున్నదో,

ఉ. ఆకసమంటుచున్నశిఖ • రావళికుడ్యముల్లెచారుచా

మీకరవారి పూరితమ • మేయమణీనివహవృకల్పితం

బైకర ముప్పెస్వర్ణపుర • మట్టులనీపురమేలువారు ను

క్లోకులు యోగ్యులేయైన • సోకులభాగ్యము నెన్నకెక్కమే॥

కావుననే పరమేష్ఠి సంపదల నొనంగి సద్గుణముల నొనంగకుండును.

“హలం” నాకీపురవైభవముతో బనియేల? ఈకవాటమునా

క్కసాదప్రహారమున భేదించెదను. (తన్నును.)

(లంక వికృతరూపముతో బ్రవేశించును.)

లంక—ఓకో! మర్కటాధమా, నీవెవ్వడవు? ఎందుండి ఏమివనికై సముద్రముదాటి వచ్చితివి; సురేంద్రభయంకరుడైన మారావణ బ్రహ్మశాసనమతిక్రమించి వచ్చిన నిన్నివ్వడే వధించెద. నిక్కముజెప్పుము.

హను—ఓసీ! నావృత్తాంతమవలజెప్పెదగాని ముందుగనీవెవ్వరెవో నీయుదంతమంతయు దాచకచెప్పుము?

లంక—నేనీలంకాపుర రక్షకురాలను. లంకయను దానను. నాయా జ్ఞలేకుండ నిందెవ్వరు బ్రవేశింపనలవికాదు. నీవెందులకు వచ్చితివి?

హను—నేనీ లంకయందున్న సాధములదానపులను ద్యానవనంబుల జూచిపోవుటకువచ్చితి. వానరుడను. నేనవన్నియు జూచివచ్చిన పిమ్మట నీపని జక్కజేసెదను.

8 పాట డైలాగు

లంక—బేరా! కోతిగోనికి గండకొప్పువ్వమెందుగనున్నదే; ఇదిగో; నాపిడికిటు పోటుచే జచ్చినరక లోకము నూడబొమ్ము.

(హనుమంతుని వక్షమున గొట్టును.)

హను—ఓసీ! నిశాటి! స్త్రీవగుటచే నిన్ను జంపనొల్లుగాని శిథిలీ కృతశరీరిణిగాజేసెద—(గొట్టును. లంకకూలును.)

లంక—ఓహో! వానరనాయకా, బ్రహ్మవాక్యములు నాకిప్పుడు స్మృతికి వచ్చినవి. ఎప్పుడు శ్రీరామదూతయగు వనచరుండు నీతను వెదుక నీలంక బ్రవేశించి నిన్ను ముష్టిఘాతంబున గూల్చునో అదిమొదలు లంకావినాశము ప్రారంభమై యనతి దినములలో పుత్రీవి.త్రీబంధు గణముతో రావణుండు హరించునని చెప్పినాడు. నీవిక పురములో నేవచ్చగా బ్రవేశించుము. నీకుజయము కలుగును. నీకనేకవందనములు. నేపోయెద.

—మంచిదిపొమ్ము. ఇదియొకమంచి సుశకునము. పురములో
బ్రవేశించిదేవిని రోసెదగాక?

(నిష్క్రమించును.)

రంగము—సాధాంగణము.
హనుమంతుడు ప్రవేశించును.

—చూచితి. సర్వస్థలముల వీక్షించితి ననేకశుద్ధాంతముల నవ
లోకించితి. బెక్కుకేలికాగ్రహముల రహస్యస్థలములబరిశోధిం
చి మదనపరవశదానవాంగనా సంశతుల నరసితి. పాపముగట్టు
కొంటినని సంకోచించితి. రామకార్యము కిల్చిపహరిముకదా
యని ధైర్యమవలంబించితి. సభార్యుడైనరావణు నీక్షించితి నెం
చును మాతల్లి వై దేహిజాడకనుపడదయ్యె. రావణుండుకొని
తెచ్చువేళ వంధిగాంచి భయపడి జాతిజలముల బడియంతరిం
చెనో, హా, రామా, రామా, రామా, యనివాపోయి ప్రాణ
ము కడంటి మృతిజెందెనో; కియకచే దశకంఠుండు ఖరాసికి
బలివెట్టెనో; రాక్షసాంగనలు భక్షించిరో.

9 పాట ఎంతా వెతకిన

తెలియదయ్యె. కటకటా; ఇంతశ్రమనందియు కార్య సాఫల్య
ముగాంచనై తినికగా? ఇకగన్తవ్యమేమి? ఓ హరిహరబ్రహ్మం
ద్రాది దివ్యులార! ఓభగవానుడా; భానుడా; శ్రీరామచంద్రా;
మహానుభావ; ఓవానరవృధువా; సుగ్రీవా; మీకందరికి వేవం
దన సహనీములు. నేవచ్చినకార్యమును సఫలముజేయుడు.
(ఆలోచించిచూచి)అనుగో, కువలయవాధుండు చంద్రుండు
దితుండై వెలుగు చూపుచున్నాడు. ఇదిగో, నీకేవనొక్క
వనంబుక సుపట్టుచున్నది. అయిననీవచముగూడబరిశోధించెదను.

(నిష్క్రమించును.)

రంగము—అశోకవనము.

నీత-రాక్షసస్త్రీలు ప్రవేశించెదరు.

నీత—శా॥ హా రామా; రవివంశ వార్ధిహిమధామానద్గుణారామయో
శ్రీరామా! అనురుండు బల్మిననుదె • చెప్పినోవరా, హా! భవత్
కారుణ్యమృతవృష్టినింపుము జగ • త్కళ్యాణసంధాననీ
రా రాక్షసభారమా శ్రీతజన • త్రాణుండవై రాఘవా.

హను—(ప్రవేశించి) అదిగో! ఇచ్చట శ్రీరామసంస్మరణము వినబడు
చున్నది. (చూచి నెమ్మదిగ గంతులిడుచు) అహా! కనుగొంటిని.
మాతల్లిని మాయమ్మను వీక్షించితి. జానకీ దేవి వినాయందు
రామునిబేర్కొను వారెవరు?

రక్తాక్షి—నీతా! ఎవ్వరునొకటే యేమహా! మమ్ము నిద్దురబోసీ కుండ
జంపుచుంటివికదే! ఆరాముడులంకకు వచ్చునా, నిన్నురక్షించు
నా! ఎందులకీ యరణ్యరోదనము; హాయిగా మారావణ బ్ర
హ్మబాహువంజరమ్మున ముద్దులచిలుకవై సౌఖ్యవడరాదా?

హను—(తనలో) ఓసీ, రాకాసి ముండలార, మిమ్ముందటయమునిని
శాతశూలా పంజరమున బెట్టినగాని మాయమ్మయట్లు నీయదు.

శ్యానవదన—ఓసీ, రక్తాక్షి! ఒక్కసారి నేను బాయిమని యజచి దీని
గుండెలగలించి నాకోటలచవి జూపిన గాని ఈజానకీ సమ్మతిం
పదే; తనకు కాబోయేలంకాపురమహారాణిమేత్తని మేనెక్కడ
గంట్లువడునోయని రావణబ్రహ్మ అజ్ఞనీయలేదు కాని ఒక్క
సారి “ఊ” అని యన్నచో మంచిదని యనిపించకుండునా?

హను—ఓసీ కుక్కమూతిముండ! అప్పుడు కుత్తుకబిగించి చంపుటకు
నాతోకలేదను కొంటివా?

(తెరలో) రాక్షససార్వభౌమా; ఇటుఇటు.

అదిగో! రావణుడువచ్చుచున్నట్లున్నది. నేనీయశోకనగమునక్కి దట్ట

ముగనున్న యాకుఁ జొంపములో నడగివీని భాషణము లాలిం
చెదను—[అట్లుచేయును.]

[రావణుడు దుర్ముఖుల వ్రేవేళించెదరు]

రావ—రక్తాక్షి, శాన్వనముఖి, ఏమి, సీతనన్నేలుటకు నమ్మతించెనా, లేదా?
రక్తాక్షి—స్వామి; మేమెంతనయభయములజెప్పినను నమ్మతింపలేదు.

హను—[స్వ] ఓరీ, నిశాటాధమా! నిన్నికమృత్యుదేవతయే పరిగ్రహిం
చుటకు నమ్మతిజెందును.

రావ—జానకీ, ఇంకనూ నీమతిమఱలలేదా, వినుము.

మ॥ అమరస్త్రీలు కెలంకులన్నిలచి స్వ ి ఙ్గాంభోజపత్యాలిసీ
శ్రీమబిందుల్ హరియింపవీవగబదా • జ్వంబూత్తమందోదరీ
రమణీరత్నము హేమరత్నమయ ప • ర్యంకంబునకా నన్నుజే
రి; మహారాణివిగానపారసుఖపూ • ర్తిన్దాంచుటల్ చేదటే.

సీత—హా, పాపిష్ఠ, లంఘిష్ఠ;

మ॥ తృణమా, నీవశమా! మహాగ్ని కణసం • దీప్తిన్ స్పృశింపంగగాం
తిని వీక్షించుచులోభమందెదవు నం • దేహంబులే కుండమా
రణమై భస్మము జెందెదీవు సుమిగ • ర్వంబింకజాలించి భ
క్తిని శ్రీరామునినన్ను జేరిచినర • ష్టించున్ జామిదాప్యమా.

రావ—ఓసీ; వెఱ్ఱిసీతా; నీవింకనూ రామునినూది ప్రేమమును నిడు
వలేదా; వారీపాటికి దండకారణ్యమునందు మాకబంధుని చేత
మడిసియేయుందురు. అంతియెకాళ వాడేటిమగడనీకు? బింబ
ఫలము శుకరాజమునకు దగునుగాని కాకమునకుదగునటే;
ఇసీ; నీవెంత తెలివిహీనురాలవే?

ఉ. తమ్ముడు రాజ్యమున్దొనగ • దండి యవ్వవవిహీనుడంచర
ణ్యమ్ములకంపివేయగన • నాధవిధంబుననేడ్చి కట్టువు
ట్టమ్ములతో మృగావళికి • తావగు కానజరించునట్టి పె
ద్దమ్ముడు రాముగొల్తువటే • తన్విరొ సిగ్గొకయింతలేదటే.

నీత—ఛీ! ఛీ! పరమచందాలుడా ; నీనాలుకవేయి చీలికలుకా వలదా; పరమకళ్యాణగుణుని, త్రిజగన్నుత పవిత్రచరిత్రుని నిందించెదవా; దురాత్మా; చంద్రునిగాంచి జంబుకము మొటిగి నట్లు శ్రీరామచంద్రుని దివ్యమంగళచరిత్రము నీకమంగళము గదోచుకాక. ఆమహానుభావుడు, అనకలలోకాభిరాముడు, నా జీవితేశ్వరుడు. నాప్రాణవల్లభుడు. ఆతనినామ ముచ్చరించుట కై న నీవుతగవు. ఆవలకుబొమ్ము. నన్నునీవు యతివేషంబున నన్మరించినప్పుడా రఘుకుంజరుడేయున్న నీమాటలుసాగునా; నీవదితలలు ద్రోపబడి తన్మాంసంబీచాటికి కాకగృధ్రములు బ్రజేశించి హరించిపోవకుండునా; నిశాటాధమా;

రావ—ఓహూ! ఆరాముని నీవేమెచ్చుకొనవలెను. అట్టిపరాక్రమనిధియేమైన కూటికి గుడ్డకు మొగమువాచి యరణ్యములపాలుకానేల? సుంతయోజించుకొనుము. నీవు నన్నునిందించినను నన్నుతులగానెంచి సంతోషించెదను. నీ సౌఖ్యసామ్రాజ్యము వినా నాకునకల సామ్రాజ్యములునుగలవు. ఆలసింపకుము.

నీ. కలహంసయానన ♦ స్థలయకుండినను ది

వ్యాధికసౌఖ్యంబు ♦ సందగలవె

పూబోడిదశకంతు ♦ పాలతివికాకున్న

శ్రీమహారాణివై ♦ చెలగగలవె

చెలియ! రావణబాహువుల ♦ జేరకుండిన

బంచాస్తుతాపంబుబా ♦ యగలవె

చేడరోనాతోడ శ్రీగిడ ♦ లాడకయున్న

వీరసంతతులు ల ♦ భింపగలవె

గీ. వేయి వచియింపనేలయీ ♦ విశ్వమందు

నీకు సరిలేరటంచున ♦ స్పించువాడ

చిరచిరగలెమ్ము నాచిటి ♦ వ్రేలుగొమ్ము

కాగిటకురమ్ము నకలసౌ ♦ ఖ్యములుగొనుము.

నీత—బేరా, పాపాత్ముడా;

మ. శతధాభిన్నముకాడ నీరసనశీ ♦ ధ్వజేణియుగదుర్మదో
 ధృతిసీరితిగ ఘోరవాక్యముల బ్ర ♦ స్తాపించెదేనాపతి
 ప్రతిశక్తిన్నిను బూదిసేతునయివన్ ♦ రామాక్షలేకుండెడో
 పితకీపాటి స్వతింత్రమున్ననినుభ ♦ స్మీభూతినికనీయనే.

కావున బుద్ధితెచ్చిని యవలకుబామ్ము. నీపునిక్కుముగ బరాక్రమ
 వంతుడవేయైన నానాధుండు పర్వశాలలోలేని సమయ మరసి
 శ్వాసము సింహముగుహలోలేనిసమయమున దానిభోజ్యమును
 హరించినట్లు నన్నుగొనితెస్తువా? మూఢా;

రావ—కాంతాలలామా; నీయూహనాకుడెలిసినది. నీయందునా కెంత
 యనురాగమున్నదో పరీక్షించుటకై నన్నిట్లుతూలనాడుచు
 న్నావు. నిజముగా దైవసాక్షిగా నాపంచప్రాణములు నీయ
 ధీనములు. నీవు నీమగనికి భీతిజెందుచున్నావు. ఆతడిజలరాశి
 దాటిరానేలేడు. వచ్చినను మారాక్షసవీరులచే మృగ్గగలడు.
 ఒకవేళ వారలగెలిచిన మాకుంభకణ్ఠుని నిశ్వాసమారుతమునకు
 గొట్టుకొనిపోయి వారాశి కావలియొడ్డున బడగలడు. అంత
 కును నిలిచిన వజ్రనిగెలిచి దేవరాజ్యమాక్రమించికొన్న నీశర
 శరాసనముల బంచత్వము సందగలడు. నీవికెందులకును సం
 కోచింపకుము.

10 పాట—ఎందులకీకుండు

హను—(స్వ) నీబాణంబులా రామచంద్రుని బంచత్వము నందింప
 లేవు. కానినీవు పంచత్వమందుట నిక్కమురా; మూఢా;

11 పాట. ఓరోరిరావణా॥

నీత—ఓరీ! త్రపావిహీన, కామాగధకారముగగనన్న గానక ప్రేలకుము.
 ఏవరాక్రమసింహుని బాణము సుబాహు మారీచాదుల దూ

లించెనో ఏఘోరశత్రుము జనస్థానమందున్న మీఖరమాషణ తిశిరస్కప్రముఖరాక్షసుల నిర్మూలముగావించెనో, అట్టిశ్రీ రామచంద్రుని దివ్యాశ్రుములు నిన్ను నకుటుంబ నబంధన సామూహ్య నవిరివారముగా నాశమునేయగలవు. నీయొక్కని కామపీడనమువలన గులక్షయముజేసికొనుట నీతికాదు. ప్రతాపము కాదు. పరాక్రమముకాదు. శ్రీరాముడు కరుణాసముద్రుడు. శరణాగతరక్షకుండు. ఇప్పుడై నను నన్ను గొంపోయి యామహాత్మున కర్పించి శరణంటివేని నిన్ను రక్షింపగలడు. ఎందులకిట్టి తుచ్ఛసుఖమునకాసించి వంశనాశనముజేసికొనెదవు. నీవు బ్రహ్మవంశమం దుదయించియు నిట్టియమంగళకార్యముల నాచరించిన నిదాఘనదీ జలంబులమాడ్కి నీసంపదలు నీవు హరింపగలవు. ఇదివఱకే యనేక నాగనర గంధర్వకిన్నర యక్ష సిద్ధసాధ్యామర సాధ్వీలలామల వేడికన్నీళ్లువరదయై హ్రాదమైనిండియున్నది. ఇప్పుడాహ్రాదమున నాదుఃఖాశ్రువులుగూడజేరుచున్నవి. అదినేడో రేపోనిండి కట్టుతెగి యాప్రవాహమువచ్చి మీవంశంబునకుపైనయైముంచి నాశనమునేయగలదు. కావున మారాడకుము. విమలమైన యంతఃకరణముతో యోజించుకొనుము. పొమ్ము.

రావ—ఛీ; నీతా; నీభాషణమ్ములకు నావంటివాడు భీతిజెందుననుకొంటివా? నన్ను బరిగ్రహించెదవా? లేదా; నిన్నీఖరాసికినెఱజేయనా? వేగజెప్పుము.

నీత—హా శ్రీరామచంద్రా; ప్రాణవల్లభా; రక్షించుము. రక్షించుము.

హను—(నవ్వి)ఇప్పుడు వీనిపదితలలుతోకజాట్టిపెనైనైచి పెకలింతునా ; (అలాచించి)త్వరపడుటగిదిసమయముకాదు.)

నీర—

నీ. హోరామనీహమనీ • రావఃఋనిబారి

నుండిరక్షింపరా • కుంటివేమి?

ఓదివ్యవరులారయీ • దై త్యులనడంచినా

ప్రాణంబురక్షింప • రాదేమి?

ఓరవీయీదశాన్యుని • దోసినియింటి

కోడలినుబోన • జూడవేమి?

ఓనవగ్రహములా • రానన్నసురుపీతి

పాలుగాకుండగా • పాడరేమి?

గీ. పుణ్యవిభవులార • పురుహితముఖులార

అనదనై ననన్ను • మనుపరేమి

ధర్మదేవతామ • తల్లినీయాశ్రితు!

రాలనన్ను నేల • రావెత్తి ॥

(ధాన్యమాలినిని వేళించును.)

ధాన్య—ప్రాణేశ్వరా! అసంగక్రిడయననితలనహ్యము నొందుదాని

తోమికేమిసౌఖ్యము. రంకు. పోవుదము. పుష్పవనంబునకు—

(చేయిపట్టుకొనును.)

రావ—రక్తాక్షి; శ్వాసముళి; మీకింకనొక నెలగడవిచ్చితిని. ఈలో

పుననన్ను వరించునట్లు బోధించుడు. వినకున్న నాయాజ్ఞలే

కుండగనే ఈదురాత్మురాలిని భక్షించివేయుడు—

(ధాన్యమాలితో) నిష్క్రమించును.)

రక్తాక్షి—నీతా; వింటివికదా! మాప్రభువాజ్ఞ, హాయిగాదిని కుత్తుక

బంటిదొకత్రాగి నకలవిధసౌఖ్యములననుభవించలేక తెగనాగు

చున్నావు. తీవుదిగదీసినదా, ఏమి?

శ్వాస—బల్లెంపుబోట్ల రుచిచూచినగాని ఈనీతకారుది యెల్లు తెలియు

నే; పోనిమ్ము. దానిభర్మము దీనివలన మనముగూడ నిదురలేక

చావనేల; సుఖముగా నిద్రపోవుదము. మునుగుదన్నుము.
రక్తా—జౌను; హా, రామా; రామాయని సీత యేప్పును. గాని మర
కేల? నిమరబొమ్మ. —(నిద్రింతురు.)
సీత—ఈనాటికీ వీడవదలినది. ఈదనుజకాంతలు నిద్రించుచున్నారు.

నాథా; శ్రీరామచంద్ర: సుగుణసాంద్ర!
సీ. లక్ష్మణ దుర్భాష • లనుబల్కినానని
సీతపై నలుకను • జెందినావో
ఆపర్ణశాలనన్నరయ • జాలకయల్లా
మృతిగాంచినానని • యెంచినావో
నాహడవనులగానకన్న • హతజెంది
ఫలములేదని మది • దలచినావో
కడగండ్లలోమనః • కాంతనుబాయుట
మంచిదేయనుచు నూ • హించినావో

గీ. మదిని వై దేహిపైబ్రేమ • మరచినావో
వనితలేదనిశోకా • మునిగినావో
తిరిగి వేసరి యెందైన • నొటిగినావో
పురుషసింహు సీభార్య • బ్రోవరావో.

హను—రాక్షసాంగులు గాఢవిద్రావరవశులైనారు. మాతల్లితోబ్ర
స్తావనసేయుటకు నాకిదియే మంచిసమయము. (చెట్టుదిగి)
ఈమెనన్ను విశ్వసించునట్టున్న దుఃఖపరవశమైన సీతాదేవితా
పము సుంత చల్లారునట్లు రామస్మరణమృతమును వెదజల్లెదను
గాక;

ఉ. శ్రీరఘురామ సర్వజన • సేవితరామ సుబాహుదైత్య సం
హరణరామ కౌశికన • హాధ్వర రక్షణరామ పాద పం
కేరుహఘాతీచే శిలను • కిల్బిషము హరియించికాంతగా
మాంచినట్టిరామగుణ • మండన హాసకీరామ కాపుమా.

నీత—ఎవడుచెప్పెమా, క్రూశరాక్షసస్థానమైన యాలంకాపురమున రామస్మరణజేయువాడు. అదిగో; నచ్చటనొకవానరముగుఱించుచున్నది. నన్నుమోసపుచ్చుటకై వీడిట్టి మిథ్యా రామభక్తి నగపటచుచున్నాడు. ఓరీ; రావణా; తృణమా; నన్నుమోస గించుటకీటి వానరాకృతిని చాల్చి వచ్చినావని యెఱుంగుదును. ఆవలకుబొమ్ము.

వాను—తల్లీ! ఆశ్రితజనకల్పకవల్లీ! సీతామతల్లీ! ఎవ్వడుకొనల్యాగర్భ క్షీరాంభోధినీహారకీరణుండో, ఎవ్వడుదశరథమహేపాల తనూ ద్భవతలకుండో, ఏవరాక్రమైకనిధి తాటకసుబాహులగీటడంచి విశ్వామిత్రయాగసంరక్షణముజేసెనో, ఏపరమపావనుడు శిలన హల్యగావించెనో, ఏవిక్రమసింహుడు శైవచాపవిదారణ మొ నరించి జనకరాజపుత్రివైన నిన్నుబరిగ్రహించెనో, ఏధర్మనిర తుండు జనకవాక్య ప్రతిపాలనముకై యరణ్యావాసవిధికై నీ తోడను లక్ష్మణుతోడను దండకారణ్యమున బ్రవేశించెనో, ఏమాయాతీతుడు మాయాకనకమృగలుబ్ధుండై పోయి నిన్ను గోలుపోయెనో, అట్టిశ్రీరామమూర్తిదూత, నీవిడ్డకు, యీవా యునుతుండు, హనుమంతుండు, నీపాదకమలములకు నమ స్కార శతంబుల నర్పించుచున్నాడు.

నీత—ఓయీ; నీకు భద్రములు కలుగుగాక; నీప్రవేశేషభక్తితో నా నాధుని నామస్మరణముజేయుటచే నీవు కపట వానరాకారుడ వైన రావణుడవైనను నిన్నుదనయునిగ భావించితిని కాని దాన వులనేకమాయలు నేయువారగుటచేతను కామరూపధారణభౌ రేయులగుటచేతను నిన్నునిక్కంపు రామదూతవని నమ్మ జాలను.

వాను—అమ్మా! రాక్షసబాధానంతప్రమానపైన నీవట్లుభావించుటనహజమే కాని యారామచందుగిండు నిన్ను బర్ణశాలలో

గానక పరితపించుచు నరణ్యమూత వెతకుచుండ నొక్కచోట ఖండితపక్షుడై పడియున్న జటాయువువలన రావణాపవ్యూత వైతివని తెలిసికొని ఎందుంటివోయని లక్ష్మణుడును దానుదిరిగి తిరిగి ఋష్యమూకగిరి బ్రవేశించి యందున్న మావృభువైన సుగ్రీవునితో జలిమిగావించికొని నిన్ను నేవ్వింప నాలుగు దిక్కులకు వానరకోటుల సనిపినను మఱియొందఱు నీదక్షిణదిశకువచ్చి నీవిందుంటివని సంపాతివలన నెఱింగి వారల నందుంచి నేనొక్కడ నీశతయోజన పరిమితిగల వారాశిదాటి వచ్చి పుణ్యమంతయు వెదకి మిమ్ముగానక తుదకిచ్చటికినేరి మిమ్ముబాడగాంచి యానమయమున దైత్యాంగనలు మేలుకొని యుండుటయు సంతనేరావణుడు వచ్చుటయుజూచి వారలకంటబడిన గార్యచరియని నేనీయశోక సగమెక్కి యాకులయందడిగి రావణుడుర్భాషలన్నియు వింటిని. అప్పుడేరెచ్చిన కోపమున వాని మచ్చ మాపదలచితిగాని కార్యభంగమునకు జడిసి కోపముదిగ్గమింగి యోరిచితిని. ఇప్పుడునమయముకదాయనియోజించి మిమ్ముదర్శించితి. నమ్ముము నానూట. నేనునిజముగ గామదూతను.

సీత—ఈకథయంతయు దైత్యులుగూడ నెఱింగియుండగలరు. కల్పింపగలరు. నాయనా: హనుమన్నా. అంతమాత్రమున నిన్నెల్లవ మృగలనోయి; అయిన నానాధుడెట్టివాడు. లక్ష్మణుని లక్షణములెవ్వయోచెప్పుము? ఇంకను నేనమ్మదగినట్టి యానవాల్లేవైన సున్నవచింపుము. నమ్ముదును. అంతియేకాని నీవురామదూతనని చెప్పినంతమాత్రమున నమ్మజాల.

హను—తల్లీ! దివ్యాధిక తేజోనమేతుడు జగన్నాథుడు శ్రీరాముడు. అట్టివానిని గోతిగాడను నేవర్ణింపగలుగుదునా! అయిన నేర్చి సంత వినుతించెద వినుము.

సీ. కమనీయనీలమేఘు ♦ శ్యామలాంగుండు

కళలీనువదన ముం ♦ డలమువాడు

జగములుమోహింప ♦ దగుమూర్తికలవాడు

సిరికితావైన పె ♦ న్నురమువాడు

బ్రహ్మాండములభరింపగల గ ♦ ర్భమువాడు

ద్యుతులీనుదీర్ఘ బా ♦ హువులవాడు

అఖిలకళ్యాణగుణా ♦ కరభావుండు

సర్వలోకములేల ♦ జాలువాడు

గీ. లక్ష్మణుడు సర్వసద్గుణ ♦ లక్ష్మీతుండు

సులభకోపుడు మిక్కిలి ♦ చురుకువాడు

మేల్నిరంగులనీను నె ♦ మ్మేనివాడు

నిగమవంద్యులువారు వ ♦ ర్ణింపదరమె.

మాతల్లివి నీవు, నావదదోషము లిందేమైన నున్న రక్షింపుము. మృ
ణ్మయ ప్రాతములోని యమృతమట్లు వనచరుడను చవల
మనస్కుడను అగుటచే నామాటలు మాలిమ్మ నమ్మక
పోవచ్చును. ఇదే, మాప్రభువు శ్రీరామమూర్తినామాంచిత
స్వస్థాంగుళీయము. దీనినిగాంచియైన నన్ను నమ్ముము.

(ఉంగరము సీతకొసంగును.)

సీత—(చేకొని) హా, ధన్యురాలనై తిని [కన్నులనద్దొకిని] ఓహో! ఎన్నా
భృకు నాప్రాణేశ్వరునివేలి కనకాంగుళీయమును గంటిని.
ఓవవిద్రరామ నామాంచితాంగుళీయమా;

ఉ. శ్రీరఘురామమూర్తి సర ♦ సింహుకరాంగుళిమైతి సుపదన్
భూరిసుఖంబులన్గనుచు ♦ భూమికుమారిక శోకవహ్నిజ
ల్లారుపవచ్చి నావె! కరు ♦ ణాత్ములు దీనులబ్రోచు పట్లవి
స్తారస్వకీయ సౌఖ్యముల ♦ దల్పరుగా కనకాంగుళీయమా.

ఇది మాతండ్రి జనకమహారాజు నాచేతనా ప్రాణవల్లభుని కరాంగుళి నలంకరింపజేసిన హేమాంగుళీయును. నానాధుండు ముచ్చటపడి. తననామాక్షరముల నాచే బ్రబోధింపబడి చెక్కించుకొన్నాడు. ఆహా! ఎన్నాళ్ళకు జూడగంటిని. హనుమన్నా; నీవు నాపాలిటి భగవంతుడవు. నిన్ను నామనోనాధుని దూతగా నివ్వఁడు విశ్వసించితిని. నాప్రాణరక్షకుడవీవు. నీవురాకమునుపే నావేణీబంధమునుటివై చిగొని ప్రాణములబాయసుంటిని. ఆత్మహత్యమహాదోషమని వెనుదీసితిని. నాయనా! మారుతీ! నిన్ను దర్శింపగనే నాప్రాణవల్లభుడిందు వచ్చి రక్షించితిని. యామోదంబునందితిని. నీవొనరించిన యీమహాపకారమునకు నీకుబ్రత్యు పకారమునేయ జాల. నీకివేపదివేలవందనంబులు. సందేహింపకుము. విపత్సముద్రమునుండి నుద్ధరింప వచ్చినవాడు, దూతయైనను వందనీయుడు. తండ్రీ! ఆపద్బాంధవా; నరవానర దుర్లంఘ్యమైన నీసముద్రలంఘన విక్రమము జూడ నీవు కేవలశంకరాంశసంభూతుడవని తోచుచున్నది. వానర మాత్రుడవుకావు. నాభర్త సేమముగ నున్నాడా; నామఱది లక్ష్మణుడు భ్రాతృభక్తి పరాయణుడై సుఖమైయున్నవాడా; నేను దురాత్మురాలను. దానవమాయా కల్పితమైన నామగని కంఠధ్వని వినుటతోడనే మోసపడి మాలక్ష్మణునెన్నో దుర్భాషలాడితిని. ఆతనికాయలుక మనసున లేదుకద? వానినట్లు దురాలాపములాడిన దోషమె నన్నీగతికి దెచ్చినది. వత్సా, యా పుణ్యమూర్తుల యుదంతము నొక్కసారి వినిపించి కర్ణరసాయనముగావింపుమా; రామకథామృతసారము వెదజల్లి నామని కిత మార్పుమా?

హను—అమ్మా! విచారింపకుము. వారుసేమముగనేయున్నవారు. నీ నాధుండు శ్రీరామచంద్రుండు,

సీ॥ జానకి కేంతొముచ్చట ♦ యంచువకుళపు

వృంబులగాంచి వి ♦ చారపడును

కొప్పపైదీనిగీ ♦ లొక్కలుపు సీతయటంచు

జేమంతిలతజేరి ♦ చింతపడును

ఒకనాడు మానిద్ద ♦ రికిదల్పమిచ్చెనీ

మల్లికయని మది ♦ తల్లడిలును

మాసీతమెచ్చునీ ♦ వానంతికనటంచు

కన్నీరుమున్నీరు ♦ గాగనేప్పు

గీ॥ పెక్కులేల రఘూత్తముం ♦ షొక్క నిముస

మేని, హా, సీత, హా, జాన ♦ కీ యటంచు

పలువరింసక యుండని ♦ పట్టులేదు

వానిసంతాపమును భగ ♦ వంతుజెలుగు.

లక్ష్మణుండా మహాత్ముని యారడించుచు దనదుఃఖమును దిగమిగ్గిం

గీ రాముని యసమక్షమున నొక్కసారి, హాతల్లీ, జాన

కీదేవీ; దురాత్ముడను. తామసగుణభూయిష్టుడను. నావలన

నీకెట్టి యిడుమలు వాటిల్లినవోకాదా; అమ్మాయని గొల్లున

నేప్పును. మావ్రోధపు సుగ్రీవుడు వారలననుయించుచు కైర్య

ము గొల్పుచుండును.

సీత—హనూమంత; ఇందులక్ష్మణుని యపరాధమేమియులేదు. కశో

రనారాచములవంటి దుర్భాషలాడి యాసుగుణఖనిలక్ష్మణుని

మానసంబు బగల్చితి. తండ్రీ! వాయుపుత్రా; నాజీవితేశ్వ

రుండేమని వార్తనంపెను. నీచుడైన యీదురాత్ముని రావణుని

వధించినన్నెప్పుడు కొంపోవునో చెప్పినానంతాపాగ్నిని జల్లా

ర్చుమా!

హను—అమ్మా; యింతవఱకు నీయునికిదెలియక నిన్నురక్షించుట

హగయ్యెననియు నీవున్నస్థలంబెరిగిన వెంటనేవచ్చి రక్షింతు

సనియు జెప్పమనియె. నీవంతవరకు నెట్టెటులో సైరింపుము.
 సీత—అక్కటా; ఇన్నిదినములనుండిగడియ నొకయుగముగ గడవు
 నుచున్నాను.

సీ. చిడిముడిపాటుతో ♦ చెడుగు రాకాసులు
 పరుషాక్షరములచే ♦ భాధపఱుప,
 భల్లంబుచేదల ♦ ద్రెళ్ళనేతుమటంచు
 బలలాశిభామలు ♦ భయముపెట్టి
 పంక్తికంతునిగూడ ♦ వాయనిరక్తాక్షి
 భూరిధ్వనులబుగ్గ ♦ పోట్లుపాడువ
 ఇకరాముడెక్కడ ♦ నీలైమాదనుజాల
 చేనంచునన్నుగా ♦ సిల్లజేయ

గీ. ఈపలుగు దానవాంగన ♦ లెల్లనన్ను
 ననవరతమును బాధింప ♦ బ్రాణములను
 విషవగాలేక ఎట్టెటో ♦ వేగుచుంటి
 గడవుట్టెలులనీతృటి ♦ కాలముగము. ”

హను—అమ్మా! నీకునేబిడ్డడను. నీవునం దేహింపక నేచెప్పినట్లు చేయుము.
 ఉ. నాభుజపీఠ నెక్కుము తు ♦ ణంబున నడ్డమువచ్చినట్టి దు
 గ్లోభుల రాక్షసాధముల ♦ ద్రుంచి మహాంబుధి దాటినిన్నుది
 వ్యాభుని రామచంద్రు చర ♦ ణాబ్జములందున నుంచువాడద
 ల్లీ! భయమింత బొందవవ ♦ లీలకదా తమబిడ్డకీపనుల్.

సీత—బిడ్డా; హనుమంత; అదిదుస్సాధ్యమైనకార్యము. సాహసము
 వలదు.

హను—వెట్టితల్లీ; నీవునా ప్రభావమెరుంగక అట్లు పలుకుచున్నావు.

సీ. రామచంద్రుని యను ♦ గ్రహమున్న బ్రహ్మాండ
 గోళముల్బట్టిగ ♦ గ్లోలసేతు
 నీలంకప్రేళ్ళతో ♦ వాలంబునన్పెల్ల

గించిమహాభోధి • ముంచువాడ
 దశకంఠముఖనర్మ • దనుజుల మతోక్తవ
 శిఖమాడ్చి భస్మంబు • నేయువాడ
 ఊణములోపల నవగ్ర • హమండలంబుల
 మెలసియట్టిట్టుగ మార్చువాడ

గీ. తల్లీ, నీవెరుగవు నావ్ర • తాపవీర్య
 సాహసబలంబుల్లెనీ • స్వాంతమందు
 సంశయింపకుమమ్మయీ • ఊణమునందె
 నీవుకోరినపనిసేతు • నిక్కమమ్మ”.

సీత—ఓయీ! మారుతీ; అట్టిప్రభావమునీయందుండుగాక; లేక
 పోవుగాక; యిప్పటిసీప్రసంగము నాకమితవైర్యముగొలిపినది.
 సంతోషించితిగాని నన్నభుజాస్కంధమున నెక్కించుకొని పో
 వున్నపుడు దనుజులు నిరోధించిన ప్రమాదకరముగా తలంచు
 చున్నాను.

హను—అమ్మా; నేను డంబముల గొట్టితినితలంచి నావిక్రమము
 విషయమై సంభేషించుచున్నావు. వారాశినే రూపమును
 చాల్చిలంఘించితినో, ఒక్కసారిచూచుము !

(హనుమంతుడు విశ్వరూపమును చాల్చును.)

సీత—హా, హా, జగద్భయంకరము. దుర్నిరీక్ష్యము. మహానుభావ, మహా
 బలసందన, మహేశ్వరాంశసంభవ, నీవిశ్వరూపమును జూడజా
 ల నుపసంహరింపుము.

(విశ్వరూపముపసంహరింప బడును.)

హను—తల్లీ; నీసందియము వదలినదా?

సీత—ఒకరువలిపట్టి? నీవసామాన్యుడవైన శంకరాంశభవుడవు. నీవెట్టి
 విక్రమ కార్యములనైన జేయగలవు కాని నాభర్తవచ్చి రావ
 ఁని సంహరించి నన్ను గొంపోయిననేకాని నేవచ్చుట ధర

ముకాదు. అంతియెకాక పరపురుషుల సంతరాదు. కావున
నానాధుని త్వజిలోదీసికొనివచ్చి నన్ను గొంపోవుము.
హను—అమ్మా; సాధ్వీప్రవర్తన విధానమెరిగియు నిట్లు స్నందులకు
క్షమింతువుగాక. మిమ్ముదర్శించినట్లు నాకేదైన యానవా
లొసంగుము.

సీత—నాయనా; ఇదే, నాచూడారత్నముగొంపోయినాభర్తకొసంగు.
మువేగవచ్చి రక్షింపు మనుము. (మణినిచ్చును.)

హను—(మణిని గైకొని) మహాప్రసాదము. అమ్మా; వేగరమ్మని
సీత వేతచెప్పవలయునా? అవలీలగా గపిప్రవరుల గోటాన
కోటుల సమకూర్చుకొని రామలక్ష్మణులతోవచ్చి,

ఉ. కొండల బెల్లగించి కపి * కోటులు వారిధి బూడ్చివేయును
ద్వండగతి కరఘూత్తమును * దానివయిన్నరతెంచి చండదో
ద్వండ పరాక్రమాంచితశ * రప్రకరానల పంక్తిచేతనా
ఖండలవైరి రావణుని * కంఠములన్వసదుగించి నీదుకై
దండగ్రహించి యేలుకొను * తప్పదయోధ్యకు జేర్చు నమ్ముమీ.

సీత—మంచిది. మహాసంతోషము. ఒక నెలలో వచ్చునట్లుచేయుము.
అట్లురాకున్న నేనుబ్రాణముల భరించుట దుర్లభమని నొక్కి
చెప్పము. నీవేనన్నుద్ధరించు భారము వహింపవలెను.

హను—తనీ; అటులేవహించితి. నాపై ననుగ్రహముంచుము. నీచిడ్డ
కాకలియగుచున్నది. ఈవనమునందలి ఫలంబుల గొన్నిటి
భక్షించి పోయెద నాజ్ఞనొసంగుము. జననీ?

సీత—నాయనా; రాక్షసుల కంటబడకుండ ప్రవర్తించుము. అట్లేభ
క్షించుము.

హను—చిత్తము. ఇక నాకుసెలవొసంగుము. (నవ్వు వ్యర్థముగ బోవ
రాదు. కొందరి వీచమడచి రావణునిజేరి నేవచ్చినవార్త తెలిపి
కొన్నిచీవాట్లుపెట్టి పోయెదను.

(నిష్క్రమించును.)

రంగము—అశోకవన స్థలాంతరము.

(హనుమంతుడు వ్రేవేళించును.)

హను—ఈవనంబునందలి ఫలంబుల గడుపారమెక్కిన పిమ్మట సమూ
లములుగ నీచెట్లన్నియు బెఱకివై చెదను. (ఫలములదినును.)
ఛీ, ఛీ, ఈఫలంబుల పేరేమో తెలియకున్నది. కానికల్లువాసన
గొట్టుచున్నవి. (పాటవైచి మఱికోన్నిటి దిని) ఇక్కడికి గొంత
యాకలిదీరినది. ఇకనీవనమును బెల్లగించెదను. (పెల్లగించును)
(రాక్షసులు వ్రేవేళించెదరు.)

దీర్ఘనాసుడు—వక్కోదంష్ట్రా; అయ్యో, అయ్యో, ఈవనమంతయుసిట్లు
బెల్లగించి పాడుచేసిన వాడెవడురా.

వక్కోద—నేనెరుగను. అదుగో, కొతియొకటి కేళికాసాధముమీద
గూటుచున్నది. అదియేకావచ్చును.

దీర్ఘ—అవును. కోతులే ఇట్టి పాడుపనులుజేయునవి. ఓసీ, కోతీ, నీవెం
దులకీవనమిట్లు పెల్లగించితివి.

హను—పెల్లగించవలెచనియే ఇట్లుచేసితిని.

వక్కో—అట్లులైన నిన్నిపుడు చంపివేసెదము. రమ్మ.

హను—అట్లుచేయటకు మీయబ్బయగన్నయబ్బకైన తరముకాదు.

దీర్ఘ—ఏమిరా; వనచరాధముని నిన్ను జంపుటకుమాయబ్బకూడ. రావ
లయునా? (కొట్టును.)

హను—ఓరీ, నన్ను గొట్టెదవా—(వానినిముక్కుబట్టుకొనును.)

దీర్ఘ—అబ్బా; చచ్చితినిరా, కోతికుంకా, సదలుము. నాముక్కు వదలు
ము. చూచెదవేమిరా; వక్కోదంష్ట్రా! కోతిని విడిపింపరా.

వక్కో—ఓరీ; నీముక్కువట్టుకొనిన నీచాణముమీదికివచ్చినది. నాకోర
లు బెఱకినచో బోసినోటివాడ నగుదును. అసలేనాభార్యనన్న
ముసలివాడని యొల్లుటలేదు.

హను—రారా; వక్రదంష్ట్రా; సీభార్యనిన్నెల్లునట్లుచేసెనను.

(వానికోరిల బట్టుకొనును)

వక్రదం—అయ్యో, అయ్యో, ఈకోతిగాడెంతబలవంతుడురా ఓరోరి
వనపాలకులార, రాక్షసులార, రిండు. కోతియొకటివచ్చివనమం
తయు బాడుచేసి మేమునిరోధింప మమ్ముబాధించుచున్నది.

(మఱికోరిండు రాక్షసులు వచ్చెదరు.)

కుంభోదరుడు—ఓరీ, వనచరాధమా; ఎవ్వడవురా, నీవు. వారినివదలి
రమ్ము. నాతోరణమునకు—(బాణములు వదలును)

హను—ఓరీ, మగవాడ వై య్యను ఆడుదానివలె గర్భమును ధరించిన
నీతోబోరరాదు. ఆవలకు బొమ్ము.

కుంభో—ఛీ, సందా; నేనుకడుపుజేసికొనలేదు. నీవంటిమృక్కడివానరుల
కడుపుల జీల్చి ప్రేవులు హారముగా ధరించెదను. రమ్ము. (బాణ
మువదలును.)

హను—ఓరీ, కుంభోదర; నీకడుపుభారము దింపెదరమ్ము.

(చావగొట్టును. అందరితోడను పోరును.)

దీప్తి—ఓరబో, ఇదిమాచెడ్డకోతిరా! మనరాక్షసుల పాలిటికి కాల
యమునివలె నున్నది. దీనినిబట్టిచంప మనవశముకాదు. దీని
దుంపత్రెంప, మనమందరము బెకలింపలేనివృక్షముల నిదిపెల్ల
గించివైచినది. అదిగో, మఱల మనమీదికి వచ్చుచున్నది.
గావణబ్రహ్మతో జెప్పిదీనిని మచ్చమాపుదము. రండి. పాటిపో
వుదము—(చఱుగిడుదురు. తెరపడును.)

రంగము—అశోకవృక్షము

నీత, రాక్షసస్త్రీలు, ప్రవేశించెదరు.

నీత—మాహనుమన్న ఫలంబుల భక్షించిపోయెదనని వనమునబ్రవే
శించినాడు. అదిమొదలు పెద్దధ్వనులగు చున్నవి. దానవులకే

కలు వినబడుచున్నవి. ఏమి యల్లరిజరుగుచున్నదో తెలియదు.

రక్తాక్షి—శ్వాసముళి; లెమ్ము. లెమ్ము. వనమంతయు నేదోవంతో

తిపాడుచేసినదని మనదీర్ఘనాసుడు కేకలు పెట్టుచున్నాడు.

శ్వాస—అ! గోతియా, వనముపాడుచేసినదా! ఇదిగో, ఈసీతాపిశాచ

మునిమిత్రమేమో వచ్చియుండనోవు. ఓసీతా, మాపాలింటియ

మదూతా, నిజముచెప్పదవా? ఈశూలముతోనిన్నుబాడిచించ

వనా? ఆకోతి నీకొఱకే వచ్చినదా !

సీత—ఏమో, నేనెఱుగుదునా! రాక్షసమాయ లనేకవిధములు. అందు

లోనిదియొకటి. సర్పముయొక్కనిగూఢపాదములు సర్పమున

కేతెలియును గాని అన్యజంతువులకు తెలియునా !

రక్తా—ఇదివట్టిమాటలతో నిజముచెప్పదే; ఎత్తుముశూలము—

(శూలమెత్తిపొడువబోవుదురు.)

తీర్జట—(ప్ర)వేళించి) రక్తాక్షి, శ్వాసముళి, శూలమునుదింపుడు.

ఈమెనుబాధింపకుడు.

రక్తా—త్రిజటా, అదేమమ్మా?

తీర్జట—ఒకగడియక్రిందట నేనొకరాక్షస వినాశకరమైన న్వప్నము

నుగంటిని. అందువలన మనలంకకు దప్పకచేటురాగలదు.

ఈమెను బాధింపక ఈసీతకరుణనంపాదించితిమేని మనకుబ్రతు

కుగలదు. లేకున్న మరణమే.

శ్వాస—అయ్యో, రాక్షస వినాశకరమే ? అదెట్టిన్వప్నమమ్మా ?

చెప్పుము.

తీర్జట—నీలమేఘశ్యాముండైన శ్రీరాముడును, లక్ష్మణుడు, అనేక

వాసరసైన్యములతో కల్పవ్రసూనమాలికల ధరించిదివ్యవి

మానారూఢులై రక్తముద్రావుచు లంకజొచ్చి రావణాదుల

సంహరించి వైదేహింగొని అయోధ్యకేగుచున్నట్లును మనరా

రావణుండు తైలవక్త్రముల ధరించి ఖగవాహనారూఢుండై

తైలముద్రావుచు యామృదిశకేగిన్లున్న కలగంటిని. అయ్య దివ్రత్యక్షముగ జటిగిన్లున్నది. కానికలవలెలేదు. కావునసీత నుబాధింపక యామెదయను సంపాదించుకొనుడు.

రక్తా—అమ్మా ! సీతమ్మా, మాప్రభువాళ్లు నెరవేర్చితిమికాని మేము నిన్ను న్యతంత్రించి బాధింపలేదు. మూసైనలుగక రంక్షీచుము.

శ్వాస—తల్లీ; జానకీదేవీ! అపరాధిని. మన్నించుము.

సీత—రాక్షసాంగనలారా ! మీకేమియీభయము. రాజాజ్ఞానుసారి ణులైనమీదోషమేమున్నది. ఇదియంతయునాకర్మఫలము. నేననుభవించుచున్నాను. అమ్మా; త్రిజటా, నీనహాయమునునేను మఱువజాలను. విషమవిషస్మహాంభోశిలోమునుకలాడుచున్ననా కొకతెప్పకరైవై తేల్చియూపి యాచునట్లుద్ధరించుచున్నావు. భర్తృవియోగవహ్నిజ్వాలావ తాపంబునకు సహింపలేకప్రాణ ములబాయ నుద్యమము సేయుతరి ధైర్యమునుజెప్పి రక్షించు చున్నావు. రక్షకస్త్రీల భీకరాటోసములకు గుండెలుపగిలిచా వకుండవారల వారించ్చి పారకరుణా కటాక్షమునశ్రోవుచు న్నావు. ఇట్టినమయము సీపుచాకు నై వ్రతంబవు. రక్షకురాలవు. బల్లివి. అమ్మా, గులకరాళ్ళలో మాణిక్యమువలె రాక్షసకులంబు సనుగుణఖనినై యుద్భవించితివి. నీకనంతపుణ్యఫలంబులు కలుగగలవు. నీసౌజన్యతభూమిలోని యంగనామణులకాదర్శ మగును. నీక్తిక్రవ్యాదమదాంధకారపటలమునకు బూర్ణచంద్రికవంటిది. నీకనేక వందనంబుల సేయుచున్నాను.

తీజ—సీతా ! నీవువిచారించకు. నీవునుఖించు వానరంబులు సమీపించుచున్నవి. నీప్రాణనాథుండు నిన్నుదప్పక ఆచిరకాలమున రక్షింపగలడు. రాక్షసవిదాశకార్యమునకు నేడేవిఘ్నేశ్వరపూజ సేయబడినట్లు వానరుడొకడులంకలో బ్రవేశించి వనమంతయు బాడుచేసి కేళీసాధమును భగ్నముజేసి నిరోధించిన రాక్షసుల

జంపినాడని కేకలువిడుచు గొందఱుపోవుచున్నారు. చూచితివా, కోతియొక్కడనైన సాధమునుభంగపరచుట? ఇదియంతయు రావణునియమంగళకర్మఫలము. కాలముమూడునచ్చుకుగడ్డి పోచకాలసర్పమై కఱచిచంపునందురు. దానికిదియేతారా, ణము. నేనికనిత్యకృత్యముల కేగెదను. తెల్లవారినది.

సీత—అమ్మా, త్రిజటా! పోయిరమ్ము. నీవుచెంతలేనినమయమునాకు మరణనమయము సుమా? వేగరమ్ము. (తెరపడును.)

రంగము—అంతఃపురము

రావ—ఒక్కమృక్కడివానరంబీశతయోజనవిస్తీర్ణమైన జలరాశిదాటి వచ్చుటయే ఆశ్చర్యము. తరువాత మా యుద్ధానవనంబంతయుబెల్లగించి ధ్వంసముజేసినదట, కేళీరత్నమందిరము భగ్నము జేసినదట, వారించిన దనుజబలంబునెల్ల రూపుమాపినదట, ఔరా; ఎంత ఆశ్చర్యము. (అనిచేయిపై కెత్తలక్షకుమారునితలచే తిలోపడును.) అక్కటా. ఇదియెవ్వనిమస్తకము, (చూచి) హా! కుమారా, అక్షుడా! నీకెంతదుర్గతి కలిగినదిరా; నాయగ్రపుత్రునెవ్వడు చంపియుండును. ఈవానరమే వీనితలద్రెంచినదనితలంతునన్న నాకాశ్చర్యముగనున్నది.

చం. అనుపమనత్వశాలియమ * రావళి నెల్లక్షణంబులోదెఱు
ల్చినఘనవిక్రమైకవిధి * జ్యేష్ఠకుమారుడు నాకునక్షపు
త్రునినొకస్వల్పవానరము * ద్రుంచెననంగను వింతయయ్యెహా
ఘనతరశోకవస్నాశిఖ * గ్రాగుచునుంటి నికేమినేయుదున్.

ఈయుత్తమాంగము ఖడ్గహతిచే దృగించినట్లుగుపడక మెలిబెట్టితెంచి వైచినాహస్తాంజలి వినరిబడి నట్లుతోచుచున్నది. ఔరా, కాలమెంతవక్రతమంబుగ మాటిపోయినది. ఈవధావిధానముజూడ నానరకృత్యమువలెనే తోచుచున్నది. హా, అక్షకుమారా!

చం. దనుజకులాబ్ధిచంద్రునిది ♦ ధంబునదొల్తజనించినావు నీ
జనకునినాయనంతరము ♦ సర్వనిశాకరరాజ్యలక్ష్మీ జే
కొనుటకుగర్తవీవనుచు ♦ కోరికతోముదమందునాదుకు
క్షీనిదనవహ్నిదాపిమృతి ♦ జెందితెయ్యకుమారకోతిచే.

శివశివా కుష్టా, నీకెట్టి దుర్మరణము సంప్రాప్తమైనదిరా.

(కోపముతో) ఓరోరీ, వనచరాధమా !

ఉ. రావణనామముక్త శ్రవణ ♦ రంధ్రములకబడినంతలోసనా
దేవగణంబులేభయగ ♦ తిన్దెసలంటుచు బాటిపోవనో
రీ ; వెఱపింతలేకయెమ ♦ దీయసుతుక బాలియింపలోకవి
ద్రావణతీవ్రకోపశిఖ ♦ దగ్ధముజెందకరిత్త పోదువే.

ఓరీ, మాఇంద్రజిత్తునిటకు తోడుకొనిరమ్ము. పొమ్ము.

ప్రతిహరి—చిత్తము—(నిష్క్రమించియింద్రజిత్తుతో ప్రవేశించును.)

ఇంద్ర—తండ్రీ ; సర్వమును వినియుంటిని. తొలుతనే ననేగిరమా
యన్నకిట్టి దుర్మరణము ప్రాప్తింపకయే యుండును. ఇంతకును
దైవగతి ఇట్లున్నది.

గీ. కేవలతృణంబుగిరిని బ ♦ గిల్చినటుల

కోతియొక్కను మాయన్న ♦ గూల్చెననుట

వింతయయ్యెను నేదాని ♦ సంతమొంద

జేసివచ్చెదమీకింత ♦ జింతవలదు.

రావ—వత్సా ! మేఘనాద, నీవావాసరంబు సశ్రమమునవధించెదన
నియెఱుంగుదును. కాని జ్యేష్ఠకుమారునకట్టి దుస్థితిగలిగినం
దులకై విచారమునన్ను దహింపకపోదు. నాహృదయముబీ
టవాగిరిది. కొందలమునడుచున్నది. కారణమేమో తెలియకు
న్నది. నీవుతక్షణమపోయి యామర్కటమును గట్టినాచెంతకు
దోడుకొనిరమ్ము. పొమ్ము. వానియుదంతమరయవలెను.

ఇంద్ర—చిత్తములేచేసెదను.

(తెరపడును.)

రంగము—అశోకవనము—హనుమంతుని ప్రవేశము.

హను—ఇప్పటికి రావణునిగర్భకుటీరమునకు బుత్రశోకాగ్నినిదా కొల్పితి. ఇప్పట్లున నాతడుపేక్షనేయడు, తానోమఱికొందరి యోధులనోపంపనచ్చును. అనుగో;

(ఇంద్రజిత్తు ప్రవేశించును.)

ఇంద్ర—ఓరీ, వనచూడమా : ఎవ్వడవీవు?

హను—నీవెవ్వడవు?

ఇంద్ర—ఏమిరా, పొగరు. మాలంకకు దొంగతనమునవచ్చిన నీకింత మొండి ధైర్యమేమిరా?

హను—దొంగతనమునవచ్చుటకు దెచ్చుటకు నేను ఘోరపాపుడనైన రావణుడను కాను. వియచ్చరలందఱు జూచుచుండ వియన్తాగ్నిమునవచ్చితిని. అంతియెకాక అమంగళకార్యముల నొనర్చు వారికధైర్యముకాని మంగళకార్యరతిని నలచరించునాకుధైర్యముకాకనీకా;

ఇంద్ర—వచ్చినవాడ పూజక పోవక వసభ్రంశమునేయనేల? వారించి నదానవులహతమార్చనేల? సాధమును గూల్చనేల?

హను—దుష్టులైన వారలబరిమార్చుటయు సమంగళకార్యములకాలవాలములైన వసముల భవసముల భగ్నమునేయుటయేనా సహజగుణము.

ఇంద్ర—నీవెవరిచే సంపదడినావు? నీనామమెయ్యది? ఎందుండువాడవు.

హను—అవన్నియునడుగుటకు నీవెవ్వడవో తొలుతజెప్పము. నీవునా యుదంతము వినుటకు దగవు.

ఇంద్ర—ఓరీ, దుష్టవాసరుడా: ఏమిరా, అధిక్షేపించుచున్నావు?

ఉ॥ దోర్జవమొప్పగా బ్రీళయ ధూజ్జటి లోకము లేర్చునట్లుగా నిజనపాలివో కడచి ధిన్ములస్వర్గ రమాధిపత్యమున్ అర్జనజేసి కీర్తినిది గంతములందు నిల్చినట్టియ

తూర్జిత సత్యశాలినిర • ణోర్వినజేయు డనింద్రజిత్తుడన్
హను—ఇప్పుడునీకదియే ముప్పువాటిల్లి జేయగలను. ఏమందువా,
ఇంద్ర! విజేతనని మదాంధుడవై యనేకదుష్కార్యములనొన
రించి యాసత్వమును క్షీణింప జేసికొనిన మహాపావులు మీ
రు. మిమ్మికవిజయలక్ష్మి బొందనేరదు. మిమ్ములనందఱు
వధించి లోకమున బ్రశాంతిని బ్రతిష్ఠజేయటకు వచ్చినమ
హాపురుషుని భటుడనునేను. మీవిక్రమలబంతయు మహాపతి
వ్రతల కన్నీటి వెల్లువలచే జ్వలించిపోయినది. ఇకమీరందరుశు
ష్కతృణ ప్రియులైరి.

ఇంద్ర—మూర్ఖా; ఏమిరా, ప్రేలదపు? ఇదిగో; నాబాణాగ్నికి శలభ
ప్రియుడవై మ్రగ్గుదువుగాక. రమ్ము. రణమునకు.

హను—సీహో, నేహో, శలభంబనగుట, మీయన్న యైనఅక్షకుమారునడి
గితెలిసి కొనిరమ్ము. యమలోకమునకేగి—

ఇంద్ర—ఇదిగోచచ్చితివిరా. (బాణములవదలును)

హను—నీచప్పిడి కోలలకునేభీతిల్లువాడను గాను.

ఇంద్ర—అటులై న నిన్నిపుడే బ్రహ్మాస్త్ర నిబంధనిజేసి మాతండ్రిచెం
తకు గొంపోవుమను.

హను—(స్వ)వీరుప్రయోగించు బ్రహ్మాస్త్రమునన్ను బంధించును
కానివధింప జాలదు. అయినను నావేషనితో గొంచెము ప్రసం
గింపవలసి యున్నది. కనుక బ్రహ్మశరబంధుడ నై వానిజేరి కొన్ని
నీతులజెప్పి పోయెదనుగాక (ప్ర) ఓరీ, రావణపుత్రా! అటులే
బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగము సేయుము.

ఇంద్ర—ఇదిగోప్రయోగించు చున్నాను. (ప్రయోగించును)

భటులారా ఈబ్రహ్మాస్త్రముచే నీవానరుడు బంధింపడినాడు.
మిమ్మేమియు జేయలేదు. వీనిని నిర్భయముగా గొనిరండు.

భటులు—చిత్తము (హనుమంతుని జాట్టుముట్టుచురు)

హను—మేఘునాదా, నేనుమితండ్రితో గొంతబ్రసంగింప వలసియి
ట్లునీబ్రహ్మశరమునకు బద్ధుడనై తినిగానినిన్నిష్కమనాతోకతో
జాట్టినేలబెట్టిగొట్టిమందింపనేరక కాదునుమీ? గర్వింపబోకుము.

ఇంద్ర—నీప్రతాపముల కెవ్వడును జడియడు. రమ్ము. మాతండ్రిగారి
పదముల బడవై చెదను.

(అందరునిష్క్రమించెదరు)

రంగము—సభ

రావణశంబరులు ప్రవేశించెదరు

రావణ—శంబరా, అమాత్య శేఖరా,

ఉ—మూడుజగంబులక సమర • భూమినిగెల్చిజయంబుగొంటినా
కీడగురేడు లేడనియ • హీనముదంబును జెందుచుంటినా
పాదుస్థవంగ మేకరణి • వచ్చెకొలంకకు బుష్పవాటికక
మేడల బాడుజేసెరణ • మేదినిబెక్కుట జంపెనుక్కునక.

శంబ—ప్రభూత్తమా: ఏన్నిరుడో వానరాకృతి దాల్చివచ్చి తనసగ
సీవిధంబున దీర్చికొన నెంచియిట్లు చెసియున్నాడని తలంచెద
ను. ఇంతకును మీ కుమారుడింద్రజిత్తు వానివధించుటకు బో
యి యున్నాడుకదా; ఇంతలో నేవచ్చుచుండును.

(ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునితో బ్రవేశించును)

ఇంద్ర—తండ్రీ; ఇదిగో, ఈదుష్ట వానరమును బంధించిదోడి తెచ్చి
తిని. తగినట్లు శిక్షింపుడు.

(విభీషణుడు ప్రవేశించును)

విభీష—మేఘునాదా; ఈకోరియే నావనభంగము గావించిందా?

ఇంద్ర—ఔను.

రావ—ఓరీ, మర్కటాధమా; (కత్తిదూసి)

మ॥ అరిరేతుచ్చన్యగ బయెవ్వడవులో • కాలో దుష్టేయభీ
కరదోర్వక్రమ శాలినాడయినలం • కంజొచ్చిన్నాదే త్యులక
బారిగొన్నాడవు పుష్పకాననమును • స్మరించితే, దుష్టవా
నరమా; కావరమా, స్వయంకృతమదోన్మాదభ్రమా, తెల్పుమా;

హను—(స్వ) ఈదుష్టరాక్షసుడున్నత సింహాసనాసీనుండై పశ్చిమ
టయునేను క్రిందనిలచి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటయునా ! ఏనివీర
మునుమించిన వాలసింహాసనమును గల్పించి కొనితరువాత
ప్రత్యుత్తరంబాసంగెదను. (వాలముబెంచివీరిక నమర్చికొని)
రావణా: ఏమంటివి? నీకేదేప్రత్యుత్తరమిచ్చుచున్నాను. వినుము.
నీపాలిటికి గాలయముడైన వాలినొక్క కోలదూలించినమహా
నుభావుడొకడు కలడు. అతనికిభటుండయిన వానికిభటుడను.
నేనంజనాలసయుండను. వాయుదేవప్రసాదసంజనితుడను. నాపే
రుహనుమంతుడందురు.

రావ—ఓరీ, నీవెందులకై మాలంకజేరితివి;

హను—మాప్రభువైన శ్రీరామమూర్తి యాజ్ఞచే వానరనాథుండై
ననుగ్రహించి పంపనీతాన్వేషణార్థమివారాసిలంఘించివచ్చితిని.

విభీష—వచ్చిన వాడవుచూచి పోవక ఇందలియధ్యానవన మణిహ
ర్యముల భగ్గుమునేయనేల?

హను—ఆవనంబును అమంగళకార్యపరతంత్రుడైన రావ ని చేన
పవిత్రముగ జేయబడుటచే వాటినిధ్వంసము నేసితిని. అట్లవ
చ్చిన వారినిసంహరించితిని. మఱియువచ్చినవాడను రావణు
తో బ్రసంగింపక యూటకపోవరాదని ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మాత్రు
మునకు గట్టవడియిటు వచ్చితిని.

రావ—ఓరీ; మర్కటాధమా నాతోనేమిప్రస్తాపింపదలచితివిరా?

హను—వినరా; రావణా; చెప్పెదను.

ఇంద్ర—దురాత్మా, దానవ సార్వభౌముని, ఓరీయని,, సంబోధించెద
వా? చక్రవర్తులతో బ్రసంగించు మర్యాదనీకు దెలియదుకాబోలు,
నీకొకడాచే వీపుబ్రద్దలు గొట్టినను చెప్పుదునా?

హను—అట్లునేయనీకుగాదే, నీతండ్రికిని నీతాతకును గూడవశము
కాదు. నీవావలనుడుము.

విభీషణ—వత్సా: నోరకివచ్చిన నట్లుప్రేలు వీనితోనేల? కర్తవ్యము
నుజులుపనిమ్ము.

హను—శ్రీరామమూర్తి యాజ్ఞచే మాప్రభువైన సుగ్రీవుండునీతో
జెప్పుమనిన మాటలవినుము.

ఉ॥ శాసనము సింహభోజ్యమగు ♦ వస్తువుదొంగిలినట్లురామభూ
జానిమృగార్థమేగ రథ ♦ సంబున దస్కరవృత్తి బూనియా
జానకిదేవి దెచ్చుట గృ ♦ శానునిభీకర కీలలంటిన్వ
ప్రాణముగోలుబోవుట యె ♦ పాపపురావణ, యంచుబల్కెడిక.

నీవుపరమ తపోనిధియైన పులస్త్యునిపాత్రుడవు. సత్వగుణాలంకారుడైన
విశ్రావసుబ్రహ్మపుత్రుడవు. వీరహూమమును శేసిపితామ
హుమెప్పించియమోఘ వరంబుల గొన్నవాడవు. నీవంటియు
న్నత ప్రభావుండిట్టి యమంగళకార్యము లాచరించుట వంశ
నాశనము కాగలదు. ప్రమాదము ధీమంతులకు గలుగుట సహ
జము. ఇప్పుడైనను వై దేహిని గొనివచ్చి శ్రీరామచంద్రు
ని పాదములకు సమర్పించి “తాహిమాం” అనిశరణుంటి వేని
నిన్నామహానుభావుడుగతీంపగలను. ఆతమప్రతివత్సలుండు.
సర్వలోక సంస్తవనీయుడు. శ్రీరామచంద్రుండు నరుడని
తలంపరాదు దుష్టశిక్షణమును జేసిధర్మమును బ్రతిష్ఠింపనవత
రించిన నారాయణునిగా దలంపుము. బుద్ధితెచ్చుకొనుము. వేగ
వచ్చిశరణు బొందుము. అనివదించెను.

రావ—ఓరీ;దురాత్మా; ఆనానరాధమును సుగ్రీవునునాకుహితపుడెల్లు
వాడుగా; ఛీ, నోరు మూయుము.

శా॥ ఆసుగ్రీవును రాముడున్ దగుదున ♦ మ్మాయంచు వహ్వరేనా
కానందేశము నీతులస్థులు పువా ♦ రాహాభయంబయ్యెగా
ఛీ,సిగ్గింతయులేదెవాయరపుల్ ♦ చెప్పంగ నీకిందును
ల్లాసంబొప్ప మనుష్యవాసరులచీ ♦ లన్మిగ్గెడజూడుమీ
హను—అదివేరుమాట, ఎవరికిసామర్థ్యమున్న వారేమింగుదురు.
ఇంద్ర—అదేమిరా, మూఢా, అధిక్షేపించుచున్నావు. నీవునాతండ్రి
పరాక్రమమెఱుంగక పలుకుచున్నావు సుచూ?

సీ॥ కలధౌత గిరినీశు ♦ గణముతో బెకలించి
చూల్చిపైనిమకొన్న ♦ మహితబలుడు
హను॥ దానిక్రిందను జిక్కిరా ♦ నావశిష్టుడై
ఏడ్చిచెప్పెడినట్టి ♦ హీనగుణుడు
ఇంద్ర॥ దివ్యులందఱి గెల్చి ♦ దేవలోకముగొని
మూడుజగములేలు ♦ తేడితండు
హను॥ బల్మిబట్టగ వేద ♦ నతిశ్రోయగా గూల
బడిసుఖముందిన ♦ చెడుగువీడు
ఇంద్ర—శీఘ్రాల్పహామంబు ♦ జేసి విధాతచే
భూరివర్ణాన్ని ♦ పుణ్యుడితడు
హను—పరమ సాధ్వీల ♦ బల్మిజెఱచి నిశ్తేజుడై
బయిసి మాలి నయట్టి ♦ పావీషు
ఇంద్ర—దిగ్విజయము జేసి ♦ స్థిరశీర్తిరమవెల్లు
బ్రహ్మాండభాండన ♦ మ్రోట్టితండు
హను—తెలిదీవి స్త్రీలసాగుల ♦ బిండియై చేతి
గొఱికి నచ్చిన దొంగ ♦ కుక్కవీడు

ఇంద్ర—గీ. నిత్యదివ్యాంగ నాకర • నీరజాత

భవ్యసుఖమందు దానవ • బ్రభువితండు

హను—కార్తవీర్యార్జునుని • బంధిఖానదగిలి

వత్సరసహస్ర మేడ్చిన • వాడెవీడు.

రావణు—ఓరోరీ! ప్రమత్తకేశాధమా; చచ్చితివిరా. (కత్తిదూయును.)

విభీషణ—అన్నయ్యా! శాంతింపుము. ఈదూతయొక్క యువన్యాస

మంత్రయు వినుట మనకుపయోగము కావున నాగ్రహింపక

వాడు చెప్పదలచినది చెప్పనిండు.

హను—ఇదిగో జెప్పెదనాలకించుడు. రాముడన నెవ్వడో మీకు తెలి

య వలసియున్నది. దశకంతా?

చం. అని నినుచ్చికట్టితన • యగ్భకుతొట్టెకు గందుకంబుగా

నునిచిన కార్తవీర్యునిమ • పెఱున్నత బాహుసహస్రకాననం

బును దునుమాడినట్టి భృగు • పుత్రుని రాముని వికృమాగ్నినా

ర్చిన ప్రబల ప్రభావరణ • సింహుడు రాముడు సుమ్మిరావణా.

అంతియెకాక నిన్నుమించిన ఖరదూషణాది దానవుల తీవ్రతర బాణా

గ్ని పెఱుత్రమున రెప్పచాటుచో భస్మీపటలము జేసిన పరా

క్రమనిధి. అట్టి మహాహవమృగేంద్రంబైన శ్రీరామున కపకా

ర మాచరించుట నీలంకకు నీవుచిచ్చు వెట్టుకొనుట కానివేఱు

కాదు. కావున,

నీ॥ ప్రళయ కాలాగ్నులు • ప్రజ్వల్లినరీతి

రామునికొపాగ్ని • రగులకుండ

విలయాబ్జ గర్జాధ్వ • నుల మాడ్చికవులుగ

ర్జిల్లి పెల్లున హుంక • రింపకుండ

బవరంబు కల్గెనివ్వటి • కంచుసౌమిత్రి

చిత్తంబునను సంత • సింపకుండ

తిండియిప్పటికి బ్రాహ్మిణి ♦ చెరాయనిపక్షి

భూతాది సంఘముల్ ♦ పొంగకుండ

గీ॥ కీశవతులద్రులనుబెల్ల ♦ గింపకుండ

భూరివారాశిగిరులచే ♦ బూడ్చుకుండ

చెలగినీలంక ధ్వంసంబు ♦ నేయకుండ

శరణుబొందుము శ్రీరామ ♦ చంద్రశేరి.

ఒకవేళ మదాంధుడవై నీవట్లునేయకయు పేక్షించితివేని,

ఉ॥ వానరకోటు లెల్లగిరి ♦ వర్గమునుంబెకలించి తెచ్చియం

భోనిధి బూడ్చివేయగపి ♦ ముఖ్యులు కొల్వగ వచ్చిరామభూ

జాని లయాంతకాకృతిని ♦ శాతశిలీముఖముల్ని గుడ్చిమీ

దానవులక వధించినిను ♦ దగ్ధమునేయుచు జమ్మిరావళా.

రావ—ఓరోరి! వానరాధమా, నోరికివచ్చినట్లు వదరుచున్న నిన్నదే
వధించెదను.

విభీష—అన్నయ్యా! తాళుము. ఓరీ, ననచరా; నీవు చెప్పదలచిన దంత
యు బూరియైచదా; ఏమైన వరువాయి యున్నదా?

హను—ఇంకను చెప్పవలసియున్నది?

విభీష—అటులైన జెప్పము. తారతమ్యము నెఱిగి సంభాషించుము?

హను—ఓరోరి, పంక్తికంతా,

రావ—ఓరీ, నోరుమూయుమిదే చచ్చితివి—(మీదికేగును)

విభీ—అన్నయ్యా! యుక్తాయుక్తము నెఱుంగక శాత్రువుల సందేశం
బు దెచ్చిన దూతలునోరికి వచ్చినట్లు వదలుట సహజము.
అయ్యది ప్రేమకుల యభిప్రాయముకాని దూతలయద్దేశము
కాదు. నీవువీని సంభాషణమున కలిగి చంపుట 'ధర్మము'కాదు.
సువిచారశూన్యుడై ప్రవర్తించిన దూతకేదో యవయవమునకు
వైకల్యము కలుగజేసి పంపుటచితము. అందులో నితడు వాన

రుదగుటచే వీనికి ముఖ్యంగము వాలము. దానిని ఖండించియో
నగ్నిచే దహించియో వంపుట ధర్మము. అంతియేకాని చంపిన
మనవార్త శత్రువుల కెట్లు తెలియగలదు. వారువచ్చుటెట్లు?
వారిని మనము వధించుటెట్లు?

రావ—తమ్ముడా! నీమాట యధార్థము. రాక్షస భటులారా; వీనితోకకు
గట్టిగ దైలవశ్రుముల జాటి యగ్నిచే దగులబెట్టుడు. వీనికిదియే
తగిన పరాభవము.

భటులు—మహాప్రభూ; మమ్ము బావగొట్టినేమోకదా?

ఇంద్ర—భయములేదు. మానమక్షముననే వీనికట్టి శిక్షగావింపుడు.

[వానరునితోకకు భటులు దైలవశ్రుముల జాటిఅంటింతురు.]

హను—[స్వ]అగ్నిభట్టారకుడును సన్నుగన్న తండ్రిమైన వాయుదేవుని
వలన జననమందిన పాడేకదా! నన్నేల దహించును. అంతియే
కాక శ్రీరామకార్యార్థమై వచ్చిన నాకేయావదలును రావు.
ఇది మిషచేసికొని ఈలంకాపుర సౌధముల నన్నిటిని ముట్టించి
హుతాశనున కాహుతిజేసెదను.—(చేతులు జోడించి)

ఉ. ఓహుతభుక్తసహూదరమ * హూజ్వల కీలికరాళ నీకునే
నాహుతి సేయువాడనక * లాసురకాంచన రత్నభాసురల్
గేహ వితానముక బ్రీబల * కీలలచే దహింపుమయ్యదు
రోహుల సర్వరాక్షసుల * దుగ్గింగగజేయుము నీకుమౌక్కుడన్.
[ప్ర]కాశము]జ్జే, శ్రీరామచంద్రా! జ్జే, [నిష్క్రమించెదరు.]
[తెరపడును.]

రంగము—లంకాదహనము.

హను—[ప్ర]వేశించి] ఇక్కడకీ లంకాపురమంతయు బూర్తిగాదగుల
బెట్టితిని. రాక్షసుల యార్తధ్వనులతో బాటుపెనుమంట
లాకనమున సంటుచున్నవి. నావార్త వినిమా తల్లిజానకీదేవి

విచారమండకుండ నావాలాగ్నిమంటలను సమద్రోదకములచే జ్వల్గొచ్చి కొని యామెను దర్శించి మాతల్లిమహను జల్లచేసి తక్షణమే జలరాశిని దాటి మాతంకి శ్రీరామచంద్రులకీ మేలు మాట వినిపించెదను.

(నిష్క్రమించును.)

రంగము—అశోకవనము.

సీత—అన్నన్నా! అదృష్టవిహీనుల నాదరింపవచ్చిన వారికి సైతము ఆపదలలముచున్నవి కదా! దైవమా, ఇకేదిదిక్కు. మాహనుమన్నతోకకు దైలవస్త్రముల జాటి యగ్నిముట్టించినారని వినినది మొదలు నాయంతరంగము సంక్షోభించుచున్నది. అంతటనీ లంకాపురమంతయు నొక్కసారి తగులువను చున్నట్లుమంటలు పురమొన కెగయుచున్నవి. ఈహన కృత్యము మాతంజనేయడే చేయుచున్నట్లు తోచెడిని కాని ఈప్రళయకాలాభీల వహ్నిచ్చటల మధ్యనాభిక్షు హనుమంతుడేమయ్యెనోవారతెలియకున్నది. స్వామీ! అగ్నిభట్టారక,

ఉ. నీవును నాంజనేయును • నిక్కముగా నలవాయువుతులే
కావునవాలమందు మణి • కైవడి జల్లగనుండుమయ్యనీ
వేదిధమైన వేడి నెన • యించియలంచుమయ్య తమ్మునికా
గావగదయ్య నిర్జరము • ఖా, ఇదేనీకు నమస్కరించెదక.

[తెరలో అగ్నిహేతువును]

ఓసాధ్వీమణి; వైదేహీ, శ్రీరామచంద్రుని దూతకునావలసనపాయము సంభవింపదు. భీతిల్లకుము. హనుమంతుడు సేమముగనున్నాడు. నిన్ను దర్శింపవచ్చుచున్నాడు?

సీత—హుతాశనునకు నమస్కారతంబులు.

[హనుమంతుడు పోవేళించును.]

హను—తల్లీ ! నమస్కారము. నేను సురక్షితముగ నున్నాను? నాకొఱ
కై తపింపవలదు. వాలాగ్నిచే లంకాపురమంతయు భస్మీకృత
లముగావించితి. రావణుని నేకదుర్భాషలచే నొప్పించితిని. నాకను
జ్ఞ నొసంగుము. పోయివచ్చెదను.

సీత—నాయనా, హనుమన్నా; నీపరాక్రమము లోకాతీతము. నీయా
గ్రహమునందలిభాగమును దీర్చికొంటివి. ఇంకనీయభిమతమేమి?

హను—అమ్మా! శ్రీరామునియనుగ్రహము నన్ను సర్వదా కాపా
డుచుండుటయే నాకోరిక. అయినను ఇట్లు జలుగవలశియున్నది.

ఉ. రాముడు పంక్తి కంఠునిశి ♦ రంబులద్రుంచెడుగాక వానర
స్తోమముతోడ మిమ్ములన ♦ యోధ్యకు దోహ్దానిపోవుగాక ఈ
భూమి నిరాశునంబయి పో ♦ పూర్ణఫలంబులమించుగాక న
ర్వాసురు లుర్విభారముదొ ♦ అంగుటచే యదమందు గావుతన్.

సీత—తథా, అస్తు! తథా, అస్తు. [తెరపడును.]

గద్య. ఇది శ్రీకాశ్యపనగోత్ర చక్రావధాని పంశపయోధిచంద్ర

నారసింహార్యతనూభవనరసమాంబాగర్భశుక్తిముక్తా

ఫలచెంకటసుబ్బరాయగురుకరుణాలబ్ధసాహిత్య

నానానాటకరచనాధురీణశ్రీమాణిక్య

శర్మ విరచితంబైనలంకాదహన

నాటకము నందు పంచ

మాంకము

సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఈ నా క ము లో ని సా ం గ్గు.

1. పాట—శూర్పనఖ—మోహన—రూపకము

శూర్ప—కామినీమనోహరా, నా, కాంక్షదీర్ఘమనుపరా ||కామినీ||

వేమరునిను. వేడితిరా, రామ భువనమోహనా ||కామినీ||

చ. నినుగనినప్పటినుండియు, మనసిజు డనమాశుగముల

వృణమొనరించెడు నామది, క్షణమునిలువ జాలగదరి||కామినీ||

2. తీవ్రమగు విరా?చేత, దేహము కుతకుత యుచుకుచు

తరుచగు పులకలచే గా,కరకాయవిధానదోచె ||కామినీ||

3. దివిజవరుల మించినట్టి, తేజముకల్గినరాఘవ

నవతులనీదళశ్యాఘ నను,గొగిటజేర్పగదర ||కామినీ||

2. పాట—శూర్ప—అకాణా—రూపకము.

శూర్ప—బేలనై తిరా, విరాళికోర్వ జాలసురా ||బేలనై తిరా||

నీయుదారరాగాభిన, న్నోలలాడజేయరా ||బేలనై ||

2 మారుబాళికోర్వలేక, మతిభ్రమించియున్నదాన

సారసాక్ష రామచంద్ర, సరగనన్న నేలగదర ||బేలనై ||

3 విరహానలకీలల నను, మరణింపగ జేసిచట్టి

దురితుడవ గుసికువ్రతము, తోబనియేలర కాల్పనా ||బేలనై ||

4 నీపదముల బడుదానా, నీచరితంబునతాణా, రాగము

తో బాడుచునా, రాగము దీర్చుము రామా ||బేలనై ||

3 పాట—నీత—కళ్యాణి—ఛావు.

నీ|| క్రూరారాక్షసా | పోరా | ఈకాటుకేల ||క్రూరా||

ఒంటినుంటినని | గొంటులాడెదవా | మంటిపాతాదువు

మారాడకికపోరా “క్రూరాక్షసాపోరా”

2 నానాధుడిదివిన్న | బ్రాణాలహరియించు | దానవకుల

మంతా | దగ్ధంబుగా నేయు ||క్రూరారాక్షస||

శి వరనాథులను బట్టు | పాపంబునీకులము | రూపంబులె
కాని | రూపించురా మూఢా ||క్రూరారాక్షస||

4 పాట—రాముడు—నాదనామక్రియ—త్రిపుట

రాము|| జానకీఎందూ పోతీవోనా || పౌణ్యమెట్లుభరించూవాడ ||జాన||

1 చాననిన్ను బాయగనాకీ | జగమెయంధకారంబయ్యెను |

మానినినాకగుపడవా యొకమారుకోపమా నాపాపఫలంబ |

2 అనురులచే జక్కిలొ పులులే | మెనవినవోనిను నీయడవిని |

కుసుమకోమలీ నామదిగనుగొనగ బూవుపాదలను డాగితి

వేమొ

||జానకీ||

3 భానుశూన్య మగుదినముంబలె | పల్లకాలచీకటి గ్రమ్మెను |

మానవతీమణి నీవెటుమటు | మాయమైతివోనా కెయ్య

దితోవ

||జానకీ||

5 పాట—రాముడు—భైరవి—ఆది.

రాము|| రామమయజీవితా| నీతా| రమ్యమగుణోత్తమచరితా,

రామునివిడువగదగునె

||రామమయ||

2 క్షణముమిమ్ముబాయజాలనాథా, యనినా వెను వెం|

టనె బడిచచ్చియు, మటుమాయంబై పోతివీవియోగ|

మెటుసైరించితో. ఏమైపోతివో

||రామమయ||

3. అమరాదులపాలై తివో మృగములె, హతమొనరించెనొ|

అగుపడనై తివి| బ్రతుకజాలనిను| బాసిక్షణంబును|

రామరొసీదర్శనమునొనంగవె

||రామమయ||

6. పాట—రాముడు—

రాము|| ఔరా| రావణా| నేనులేనితరినినాడు నెలతను మృచ్చిలి

పోతివిగా, రావణా| ఛీ!

రావణా||

2. రామునికోపజ్వాలలు! రగిలినన్న నీకులంబు! దగ్ధము
గనునేయునెందు! దాగినవిడువకసమ్ముమురా ||రావణా||
3. నీచేసెడు దుష్కృతులను జూచి యూరకున్న ద్విజుల!
పీచమడచిలోకములను, రాచిరంపమున గోసెదరా ||రావణా||
4. నా సతియేలేనవ్వడు! నాకుజగముతో బనేల! ఇపు
డకాలనిలయుముగా! వించువాడద్రుంచువాడ ఛీ! రావణా||

7 పాట హనుమంతుడు—కాంభోజి—రూపకము

- హను—దర్శించితినినాదు | దైవంబు నేవ్యంబు | ధన్యతను గాంచినా
సహహా! నేనిపుడు || ధన్యతనుగాంచినా సహహా || దర్శించి||
- 2 రవివంశ మణిదీపు | సవనీల రుచిరూపు | స్తవనీయ చరితు |
నే డహహా! త్రైలోక్య, స్తవనీయచరితు || దర్శించి||
- 3 ముల్లోకములనేలు | వల్లభునిశ్రీరాము | పదపద్మములగొల్తు సహ
హా! సుతతము! పదపద్మముల గొల్తు సహహా! ||దర్శించి||

8 పాట హనుమంతునకు లంఖణికి డైలాగు

- హను—ఓసీ, లంఖనీ నాతోడా! పంకమటే నీదూ, పాంకామార్చెద
వారి పోకానిలుపుమా లంఖణీ.
- లంఖ—వానరా చచ్చేవు వాదులాడకపోరా, నీయబ్బతారమానే
నిలువానీలంకాలో|| వానరా! ఓరీ! వానరా! కుంకా
- హను—నాయబ్బతలసానీ యాయువుసెల్లనే, ఈడెబ్బతిని గూలారా
వే రాకానీ, లంఖణీ||
- లంఖ—చచ్చితి రానీదూ మచ్చామానీపోను నీకెంతబలముండెరా
కోతి, కుంకా||

9 పాట—హనుమంతుడు—ముఖారి—అట

హను—ఎంతా వెతకినగాని, కనుపడదేసీతా! ఏమందూ నానొసటి
[వ్రాతా॥ అంతఃపురంబుల హర్మ్యస్థలంబుల గాలించి శోధిం
చి కానలేకపోతి॥ ఎంతా॥

2 ఏతావుననునిల్చి ఎట్టిబాధలగొల్చి ఎంతశోకింపజేసిరో లేక వ్యతిరే
కినియటంచును సోకుమూకలు చంపిమెక్కిరొ కాకరధమున
నుండి యురికెనొ, కడలిలో బ్రాణములు బాసెనొ॥

3 రామా, నీదేవిని రాక్షసపురిగనకా, శోకించుచుంటినకా
జూడవాదయనూ

నీమహా దరమింత చూపమి, భూమిపుత్రికజూడనెర్తునె
స్వామి నీకరుణారసమువెద, జల్లిభక్తుసముద్ధరింపవె ॥ఎంత॥

10 పాట—రావణుడు—సురట—అది

రా—ఎందులకీకుందు, మందయానరోరాము
నందాసలికమానరాదే మోదమందికొగలీయరాదే ॥ఎంత॥

ఎల్లలోకములాకు, నీశ్వరివౌదువు
ఒల్టావెనన్నీవు బాలామణీ, చెల్లునే నీకునీచెలువంబువాపోయి,
పొల్లూనేయనేల పాలతీనన్నేలావె ॥ఎందుకీ॥

2 చూచూడల్లదెవువ్వు, మార్గిణమ్ములనేసె
యోరువగాజాలజేరారావె, బాచై నసీబాహు
పంజరమున డాచి వ్రాణంబురక్షింపరావే, రాణీ ॥ఎందుకీ॥

11 పాట—నీత.

నీత॥ ఓరోరిరావణా! కామమదాంధత! నీగతిసన్నిటు లేచజెల్లునా!
న్యాయనూ॥ ఓరోరి॥

2 పరసతులను బల్మిచెఱునుబట్టుట! సాపమటంచును మ
దినెరుగవోగొ! శిరములు బదియును నురుమగుజమినా!
దరికిగాకుదగ్గము జెందెద ॥ఓరోరి॥

3 నరసిజసంభవు వంశమందునను | జన్మగొంచి బ్రహ్మణ్యుడవై
 యును | నరకకూపమున బడదలచెనుము | మృగమగు
 త్రోవను విడువందగు ||నోరోరిరావణా||

4 కులముబంధువుల నిలువగనెంచిన | కలుషమతినిద్య
 జయించిననన్నుగొని | యలఘుతేజరామచంద్రుపాద
 ము | లందునుంచి శర | ణని బ్రతుకుము ||ఓరోరి||

సంపూర్ణము.

శ్రీ సీతారామాంజనేయముద్రాక్షరశాల—రాజమండ్రి).